

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА**

Географічний факультет
Кафедра географії та менеджменту туризму

**СУЧАСНИЙ СТАН МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ: ДОСВІД ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

студент II курсу, 620 групи
Зубаль Тарас Вікторович

Керівник:

к.геогр.н., доц. Заячук О.Г

До захисту допущено:

на засіданні кафедри

протокол № _____ від “__” _____ 2023 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Король О.Д.

Чернівці -2023

АНОТАЦІЯ (ABSTRACT)

ЗУБАЛЬ Т.В. . СУЧАСНИЙ СТАН МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Туризм 242. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці. 2023.

У магістерській роботі розглянуто сутність поняття «медичний туризм», основні функції та підходи до класифікації медичного туризму. Охарактеризовано історичні особливості виникнення та становлення досліджуваного виду туризму. Проаналізовано ресурси для реалізації продукту на міжнародній арені, описані основні види медичного туризму та провідні дестинації. Здійснена спроба оцінки сучасного стану медичного туризму, особлива увага приділена основним центрам медичного туризму. Визначено основні проблеми та перспективи розвитку медичного туризму в світі та в Україні.

Ключові слова: медичний туризм, Україна, медичні послуги, лікувальні послуги, оздоровчі послуги, спа-послуги.

ZUBAL T.V. THE CURRENT STATE OF MEDICAL TOURISM IN THE WORLD: EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE

Tourism 242. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi. 2023.

The essence of the concept of "medical tourism", the main functions and approaches to the classification of medical tourism are considered in the master's thesis. The historical features of the emergence and formation of the studied type of tourism are characterized. The resources for the realization of the product in the international arena are analyzed, the main types of medical tourism and leading destinations are described. An attempt is made to assess the current state of medical tourism, with special attention paid to the main centers of medical tourism. The main problems and prospects for the development of medical tourism in the world and in Ukraine are identified.

Keywords: medical tourism, Ukraine, medical services, medical services, health services, wellness services, spa services.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Зубаль Т. В.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ ТА ЙОГО МІСЦЕ НА СУЧАСНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ СВІТУ Й УКРАЇНИ .6	
1.1. Зародження медичного туризму та особливості становлення та специфіка.....	6
1.2. Історичні особливості виникнення та становлення медичного туризму.....	12
1.3. Класифікація медичного туризму та основні види.....	17
Висновки до розділу	21
РОЗДІЛ II. РИНОК МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ	22
2.1. Розвиток медичного туризму в світі.....	22
2.2. Основні напрямки медичного туризму: регіони та країни	26
2.3. Європейський ринок медичного туризму.....	38
Висновки до розділу	46
РОЗДІЛ III. РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ...	47
3.1. Можливість реалізації медичного туризму в Україні	47
3.2. Сучасний стан ринку медичного туризму в Україні.....	52
3.2.1. стоматологічний туризм	53
3.2.2. репродуктивна медицина	55
3.2.3 офтальмологія	58
3.2.4. лікування стовбуровими клітинами та інші види інших видів медичних практик медичного туризму.....	59
3.3. Проблематику перспективи розвитку українського медичного туризму.....	61
Висновки до розділу 3.....	67
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

На сьогодні туризм нараховує велику кількість видів туризму і ще більшу кількість їх підвидів. З-поміж таких у ХХ столітті з'явився й «Медичний туризм». До тепер немає єдиної обгрунтованої думки щодо сутності медичного туризму, багато хто взагалі не є прихильником використання такого терміну в туризмі. До медичного туризму відносять лікувально-оздоровчий туризм, оздоровчий туризм, лікувальний туризм, пологовий туризм, тобто ті різновиди туризму, головною метою яких є лікування чи перебування у медичних закладах за межами своєї країни [1].

Актуальність тематики магістерської роботи. За даними Global Health Tourism Conference-GWTC, в останні роки медичний туризм розвивається відносно високими темпами на теренах усього світу. Згідно з оцінками вищезгаданого джерела, за останні 10 років сектор міжнародного медичного туризму зріс у середньому на 9,9% на рік, що майже вдвічі перевищує темпи зростання всієї туристичної галузі та відповідно свідчить про перспективність даного туристичного напрямку. Очікується, що протягом наступних 10 років цей сегмент ринку збереже тенденцію до зростання.

Медичний туризм дає змогу поповнювати державний бюджет країн, де він рохвивається – це переважно групи високорозвинених та нивих індустріальних держав світу. Так у Німеччині, Швейцарії, Ізраїлі, Туреччині, до війни у Білорусі послугами медичних закладів користались близько 500 тис. пацієнтів з інших країн. Тому, до прикладу, в Туреччині річний дохід від медичного туризму досяг 4,2 млрд доларів США.

Представники країн-учасниць Всесвітньої асоціації медичного туризму стверджують, що Україна також має можливість активно долучатись до медичного туризму. Великим поступом стало створення *Української Асоціації Медичного Туризму* (2013 р.). Дана організація швидко досягла позитивних результатів у своїй діяльності на ринку медичного туризму та стала однією з найактивніших та авторитетних асоціацій в Східній Європі.

Проте, Україні досі важко конкурувати зі світовими лідерами у сфері медичного туризму – США, Німеччиною, Туреччиною, Ізраїлем та Францією [Паньків].

Об'єктом дослідження виступає медичний туризм, як один із перспективних видів туризму ХХІ століття.

Предмет дослідження – сучасний стан, перспективи та проблеми розвитку медичного туризму в світі та в Україні.

Мета даного дослідження полягає у з'ясуванні функцій, особливостей розвитку та виявленні перспектив медичного туризму в Україні та світі.

Для досягнення поставленої мети сформовані наступні завдання:

- вивчення поняття, функції та підходи до класифікації медичного туризму;
- охарактеризувати історичні особливості виникнення та становлення медичного туризму;
- вивчення ресурсів для реалізації продукту на міжнародній арені;
- оцінка сучасного стану розвитку медичного туризму;
- з'ясувати проблеми та перспективи медичного туризму в Україні.

Інформаційною базою стали наукові та прикладні праці вітчизняних і зарубіжних вчених і практиків з проблем управління сферою послуг, індустрією туризму і гостинності.

Підходи до визначення медичного туризму як одного з видів туризму розглядали в своїх роботах: Паньків Н. Є., Покальчук О. О., Колосова І. В., Мальська М. П., Бордун О. Ю. та ін. Основні тенденції медичного туризму, його економічна складова ключові та напрямки розглянуті в роботах: Янишевської В., Баєва В. В., Гнедюк Є. С. та ін. Багато наукових досліджень та праць присвячено кластерній моделі медичного туризму, зокрема це роботи Михайлюк О. Л., Ухлічевої І. В., Давиденко І.В, Кирилюк Л.М. Питання державного регулювання медичного туризму досліджувала Трифанова С. Л.. Однак, на сьогодні даний вид туризму у силу постійних змін не є добре дослідженим.

Методи дослідження. Для написання магістерської роботи, було використано низку загальнонаукових методів та спеціальних, зокрема:

- метод аналізу для здійснення теоретичних узагальнень наукових доробок даної тематики дослідження;
- метод порівняльного аналізу для визначення переваг у розвитку медичного туризму в різних країнах та регіонах світу й України;
- емпірично-теоретичний метод моделювання для моделювання кластерних проєктів медичного туризму;
- описовий метод для характеристики сучасного стану розвитку медичного туризму та окремих його видів.

Структура і обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг ... ст. у тому числі

РОЗДІЛ 1. МЕДИЧНИЙ ТУРИЗМ ТА ЙОГО МІСЦЕ В СУЧАСНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ СВІТУ Й УКРАЇНИ

1.1. Зародження медичного туризму, особливості становлення та специфіка

Медичний туризм належить до нових видів туризму, який виник у кінці ХХ століття – це нова світова тенденція, яка стала реальною внаслідок розвитку міжнародних відносин, інтеграційних та глобалізаційних процесів. Для пересічного мешканця планети стало можливим здійснювати закордонні подорожі, з метою отримання медичної допомоги, профілактики різних видів захворювань тощо. Медичний туризм тісно пов'язаний із системою медичного обслуговування та є одним із основних факторів розвитку галузі охорони здоров'я різних країн світу, поповнення як і державного, так і місцевих бюджетів, сприяє залученню іноземних інвестицій та створює позитивний імідж країни.

Існує багато визначень медичного туризму. Наприклад, Всесвітня туристична організація ООН (UNWTO) описує медичний туризм як одну з трьох форм оздоровчого туризму. Інші два: санаторно-курортний туризм і СПА-оздоровчий туризм.

За даними WHO (World Health Organization), до 2025 року туризм і сфера охорони здоров'я (спільно) стануть однією з визначальних світових галузей. А оскільки населення всього світу старіє, розвиток медичного та оздоровчого туризму очікує ще більш стрімке зростання своєї популярності.

У підручнику Мальської М, Бодун О. сформульовані основні причини популяризації медичного туризму: « -висока ціна на медичні послуги в рідній країні; - високий рівень медицини та більш сучасні технології лікування в інших країнах; - бажання мати висококваліфікований рівень сервісу; - можливість отримати медичну послугу якомога скоріше, без очікування та великих черг; - конфіденційність; - можливість отримати медичні послуги, які заборонені в країні проживання» [7].

Домінанта цього напрямку туризму синтезує два поняття, пов'язані зі здоров'ям: лікування та оздоровлення. За словами Паньків Н : «Лікування – це комплекс заходів, спрямованих на полегшення, усунення симптомів та проявів діагностованих порушень життєдіяльності, нормалізацію порушених процесів життєдіяльності. Оздоровлення – це комплекс впливів на організм з ціллю покращення самопочуття і зміцнення здоров'я, що виходять за рамки лікування» [5].

Лікувальний туризм здійснюється з метою зміцнення здоров'я і передбачає перебування не лише в санаторно-курортних закладах, але й лікувальних закладах (дікарнях, клініках тощо). Метою оздоровчого туризму є профілактика захворювань і відпочинок, він відрізняється від лікувального тривалістю подорожі, відвідуванням меншої кількості міст і більшою тривалістю перебування в одному місці, тобто поряд із проведенням дозвілля передбачає відпочинок, релакс та оздоровлення. В європейській літературі про нього говорять : «renew, revive, relax, refresh» [3].

Сучасне трактування терміну «лікувально-оздоровчий туризм» включає оздоровчий туризм (recreational tourism or healthcare tourism), лікувальний туризм (health tourism or health treatment tourism), який традиційно називають курортний туризм, медичний туризм (medical tourism and wellness) (рис. 1.1.) [2].

Сучасне тлумачення терміну «лікувально-оздоровчий туризм» включає рекреаційний туризм (рекреаційний туризм або оздоровчий туризм), лікувальний туризм (оздоровчий туризм або оздоровчий туризм), який традиційно називають курортним туризмом, медичний туризм (медичний туризм і оздоровлення). (рис. 1.1) [1].

У зв'язку з цим підкреслювалася необхідність проведення широкомасштабного дослідження ринку відпочинку і лікування, розробки і впровадження стандартів курортного обслуговування. З'являються нові асоціації медичного туризму (Українська асоціація медичного туризму (УАМТ), Всесвітня асоціація медичного туризму (GHTC), що підтримують

бажання санаторно-курортних закладів змінюватися та сприяють популяризації інноваційних технологій курортного туropolерейтингу.

Рис.1. Концептуальна система лікувально-оздоровчого туризму [11]

Медичний туризм передбачає організацію медичного обслуговування пацієнтів за межами місця їхнього постійного проживання, а саме: організацію відпочинку та надання лікування, діагностику чи профілактику захворювань, отримання оздоровчих, рекреаційних чи інших послуг [2].

У своєму найширшому розумінні медичний туризм являє собою «подорожі за межі місця проживання особи з метою отримання медичного лікування, діагностики стану здоров'я, хірургічного лікування або терапії в поєднанні з дозвіллям та відпочинком». Ці подорожі охоплюють туристів, які використовують туристичну інфраструктуру та об'єкти. Тобто, люди, які бажають отримати доступ до кардіологічних, ортопедичних, стоматологічних процедур чи пластичних операцій, їдуть до передових країн, які відомі високою якістю цих медичних послуг [6].

Отже, *медичний туризм* – подорож за межі звичного середовища (зазвичай за межі країни проживання) з метою лікування, діагностики, терапії та хірургічних втручань у поєднанні з дозвіллям та відпочинком у вільний від лікування час.

Загалом є кілька трактувань терміну «Медичний туризм». Відповідно до трактувань UNWTO: «Медичний туризм - вид туристичної діяльності, що передбачає застосування офіційної медицини, лікувальних ресурсів і медичних послуг при одночасному поєднанні з можливістю дозвілля і розваг».

OECD (організація економічного розвитку) дає наступне трактування: « медичний туризм – це коли споживачі подорожують через міжнародні кордони, щоб отримати медичну допомогу, яка може охоплювати весь спектр медичних послуг».

M.D. Horowitz, J.A. Rosensweig у пропонованому ними визначенні заважають на рівні розвитку країни та вартості послуги, зокрема – «переміщення пацієнтів з високорозвинених країн в інші регіони світу з метою отримання медичної допомоги, як правило, за більш низькою ціною»/ [7].

Асоціація медичного туризму трактує визначення медичного туризму наступним чином : «медичний туризм це коли люди, які живуть в одній країні, їдуть до іншої країни для отримання медичної, стоматологічної та хірургічної допомоги, отримуючи таку ж, або більшу допомогу, ніж у своїй країні, через доступність або вищий рівень якості медичної допомоги» [22].

Медичний туризм визначають, як поїздку в іншу країну спеціально для більш дешевого та доступнішого лікування. Більшість медичних туристів подорожують за факультативними методами лікування (наприклад, пластична хірургія або стоматологія), які доступні в їхній країні, хоча й за вищою ціною. Деякі медичні туристи також подорожують, щоб отримати якісніше лікування, ніж у своїй країні.

Ми розглянули далеко не всі існуючі визначення, однак не бачимо у наявності значної різниці у трактуваннях. Зрозумілим є те, що медичний та лікувально-оздоровчий мають як спільні, так і відмінні риси:

- спільні – мета (покращення здоров'я, користування медичним обладнанням санаторно-курортних закладів, надання спеціалізованих послуг медичних працівників), зазвичай рекомендовано лікарями та поїздка організовується часто страховиками;
- відмінні – лікування певних видів захворювань, хірургічні маніпуляції, потреба у висококваліфікованих фахівцях на базі медичних установ (лікарень, спеціалізованих клінік), вільний час, який використовують для туризму тощо.

Саме тому доцільно буде розрізняти медичний клінічний та медичний курортний туризм.

Важко відокремити статистичні дані щодо кількості людей, які подорожують для отримання необхідного лікування, від кількості медичних туристів, існує кілька ключових відмінностей між подорожжю для лікування та медичним туризмом:

Медичний туризм	Поїздка для лікування й оздоровлення
Найчастіше – це особисто заплановані процедури: пластична хірургія, зубні вініри, хірургія схуднення або збільшення грудей, які не є тривалими й залишається багато вільного часу на туризм	Зазвичай пацієнтів направляє лікар для основного лікування, недоступного в їх рідному регіоні чи країні
Не дивлячись на те, що лікування	Пацієнт змушений шукати лікування

<p>може бути доступним на батьківщині, турист виїжджає за кордон за кращою угодою</p>	<p>за кордоном, якщо він не може дозволити собі вартість лікування у своїй країні, або його може направити страхова компанія (для країн, де поширена страхова медицина)</p>
<p>Пацієнт організовує поїздку через стороннього постачальника, яка часто може включати коротку відпустку та перерву на огляд визначних пам'яток</p>	<p>Пацієнта направляє медичний працівник або страхова компанія, і він, швидше за все, проведе свій час у лікарні – туризм не є пріоритетом для пацієнта</p>

Існує дискусія щодо трактування терміну «медичний туризм», «оздоровчий туризм» та «Wellness-туризм». Зокрема більшість європейських науковців стверджують, що ці два поняття не є зовсім різними. Щодо перших двох, то ми вже на них зупинялись, що ж до третього, то : Wellness-туризм варто розуміти, як філософію відпочинку, основною метою якого є набуття фізичної гармонії та духовної рівноваги через активну оздоровчу діяльність, і розрахований він на фізично та ментально здорових людей, бажаючих підтримувати здоров'я.

При цьому необхідно враховувати, що заклади медичного туризму і гостинності, пов'язані в єдину систему взаємопов'язаної розвиненої інфраструктури, яка включає не тільки медичні установи, а й підприємства зі страхування надання туристичних послуг, банки, юридичні підприємства, транспортні засоби та інтернет і стільниковий зв'язок. Широке розуміння медичного туризму включає подорожі не лише туристів-пацієнтів, але й медичного персоналу.

На даний момент у світі існує чітко організований медичний туристичний ринок, що є своєрідною системою економічних відносин, пов'язаних з купівлею-продажем медичних послуг та організацією їх

подорожей. І як на будь-якому іншому ринку послуг, ринок медичного туризму представлений основними складовими: покупець, продукція, продавець, основний виробник (продуцент послуг), виробник-посередник (ТО чи ТА). Схематично це відображено на рис 1.2.

Рис. 1.2. Структура ринку медичного туризму

Ринок медичного туризму є досить специфічним, який потребує бездоганної репутації, яка ґрунтується на багаторічній діяльності «без проколів». Переважна більшість споживачів даного виду послуг звертаються до відомих на цьому ринку ТО, рідше до ТА. Кожен ТО, зазвичай працює з перевіреними закордонними партнерами якими є медичні заклади різної спеціалізації.

1.2. Історичні особливості виникнення та становлення медичного туризму

Говорячи про медичний туризм варто чітко розрізняти подорожі з метою оздоровлення до виникнення організованого туризму та формування медичного туризму, як одного з видів (межа XX-XXI ст.). Таким чином до 1941 року доцільно говорити про подорожі з метою оздоровлення.

Зародження медичного туризму. Витоки медичного (оздоровчого) туризму мають давнє коріння та прив'язані до кожного з окремо взятих регіонів, частин світу, чи навіть материків. Багато на родів Стародавнього світу знали про терапевтичний ефект мінеральних вод та теплих (термальних) джерел, їх лікувальні можливості. Греція відіграла провідну роль у виникненні подорожей з даною метою. Перший заклад, основною метою функціонування якого було зцілення та лікування виник у Стародавній Греції – Храм Бога лікування – Храм Асклепія. Перший таких храм відкрився на острові Кос. Згодом у всіх куточках Греції можна було скористатись послугами цілителів аналогічних закладів. Саме тому, Грецію можемо вважати батьківщиною медичного туризму. Найвідомішим цілительським храмом був храм Асклепія у місті Епідавр, тут можна було оздоровитись у термальних басейнах, також хворим призначали тут лікувальну гімнастику та була зміїна ферма, тому можна припустити, що зміїний яд також використовували для різних медичних маніпуляцій.

Поява медичного туризму в інших країнах Європи. Сучасну концепцію курортного оздоровлення запровадили ж європейці ще у XVI–XVII ст.. Англійська інтенсивно почала цінувати морську воду та клімат морських узбережь. Саме тут були зведені перші морські курорти світу. На морських курортах основну увагу приділяли лікуванню. Шкірних захворювань та дихальних шляхів. Найвідомішим англійським курортом епохи Просвітництва вважається Бат перші історичні згадки про який датуються ще періодом Римської Імперії (Aquaе Sulis). Даний курорт успішно функціонує й у наш час, однак з повним комплексом надання найбільш якісних лікувально-оздоровчих послуг, та позиціонує себе як один з найкращих SPA Великої Британії. Епоха Відродження та Просвітництва в Англії вирізнялась стрімким

зростанням кількості курортів, їх кількість становила приблизно 50. В подальшому ці курорти лише розвивались та нарощували свою місткість й популярність.

Також з'являлись санаторно-курортні комплекси й у інших континентальних країнах Європи – Франції, Швейцарії, Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині, Румунії, Австрії, Німеччині. Відомим центром медичного туризму був Баден-Баден, що у Німеччині, заснований також ще за часів Стародавнього Риму. Найвищої популярності Баден-Баден зазнав у 19 ст..

Поява медичного туризму в Північній Америці. Мистецтво зцілення у новому світі було відоме ще до європейської колонізації, однак розвиток лікувально-оздоровчого туризму розпочався значно пізніше. На території сучасних Сполучених Штатів та Канади на базі мінеральних джерел засновували у 19 столітті досить примітивні спа-курорти, а згодом вони ставали передумовою створення природо заповідних територій. З початком 20 століття в США та Канаді змінюється ставлення до здоров'я людини та зростає популярність різних курортів й стрімка розбудова системи медичних закладів. У 1933 році була створена Американська рада медичних спеціальностей (ABMS), яка стала основною американською організацією медичних працівників. ABMS розробила освітню та професійну політику, яка стала основою світових стандартів. Високий рівень розвитку, високі заробітні плати та загалом високі стандарти виявились не доступними для усіх американців та зростанням вартості медичної допомоги в 1980-х і 1990-х рр. призвело до того, що американці почали шукати стоматологічні послуги в сусідньому регіоні – Центральній Америці. Ця тенденція збереглась й досі, адже послуги стоматологів вважаються чи не найдорожчими послугами в медичній галузі США. У той час на Кубі були започатковані програми косметичних та офтальмологічних процедур, що залучало іноземців [12].

Виникнення медичного туризму в Азії. Азіатський регіон, хоч і має різноці відмінності у медицині, також відомий своїми природними

мінеральними джерелами. Японці вважаю термальні води та відповідно курорти своїм улюбленим місцем відпочинку вже протягом багатьох століть. Багато войовничих родів ще у давнину звертали увагу на цілющі джерела і використовували їх води для загоєння ран, знеболення й відновлення сил після битв. Важливе місце на сході посідає йога та аюрведична медицина, які набули популярності в Індії ще 5000 років тому. Аюрведична медицина базується на індійській філософії, яка спирається на цілісне духовне зцілення, зосереджене на загальному відчутті благополуччя. Постійний потік мандрівників-медиків і дослідників духовності стікався до Індії, щоб скористатися цими альтернативними методами зцілення. Із появою буддизму Індія давно завоювала репутацію центру східного духовного, культурного та медичного прогресу.

Медичний туризм в ХХ столітті. Саме в цей період кількість санаторно-курортних закладів, особливо на теренах Європи досягла свого піку, відповідно й призвело це до виникнення конкуренції, тому це сприяло диверсифікації послуг, окрім послуг лікування й оздоровлення можна було отримати й розважальні, екскурсійні тощо послуги. У міру розвитку технологій, крім звичайного купання, стали пропонуватися різні бальне терапевтичні процедури. У Франції була створена ціла навчальна дисципліна «медична термініка», яка вплинула на розвиток санаторно-відпочинкової галузі. У той же час на фінансування курортної індустрії було видано багато літератури про курортне оздоровлення та його користь для здоров'я людини. Ця література була настільки переконливою, що після Другої світової війни система соціального страхування замінила французькі курорти. Звичайно, у міру того, як курорти стали більш туристичними та комерціалізованими, медичне співтовариство почало сумніватися, чи справді вони сприяють здоров'ю.

Досягнення медицини у ХХ ст., відкрили нові більш ефективні методи лікування різних видів захворювань, тому інтерес до spa-процедур впав, оскільки увага зосереджувалася виключно на клінічних дослідженнях, адже

подальше лікування давало вищий результат. А це означало, що давно відома санаторно-курортна галузь, перестала розглядатися як результативний постачальник медичної допомоги. Багато курортів перестали надавати послуги лікувальні та зконцентрувались на профілактиці й реабілітації, спа процедурах та деякі перекваліфікувались на велнес-центри. Багато курортів в цей період також залишали медичний бізнес в пошуках інших можливостей.

У цей період вже можемо говорити про виокремлення окремих країн, які можна було вважати найпопулярнішими DESTИНАЦІЯМИ медичного туризму – це США, які завдяки швидким темпам впровадження технологічних новинок підняли свій рівень медицини.

На протипагу США, Куба запустила в цей же час, програми, які забезпечували більш дешево та швидко лікування іноземців. У ХХІ столітті на Кубі держава профінансувала створення клініки з надання послуг медичного туризму для іноземців, а відповідно з прибутків цієї клініки фінансує власну систему охорони здоров'я.

Інші карибські країни – Ямайка, Барбадос, Пуерто-Ріко зробили те саме. Кожна з цих країн, які не відрізняються високим рівнем розвитку й життя зуміли зайняти певну нішу у наданні послуг медичного туризму. Ямайка – пластична хірургія, Барбадос – репродукція, Puerto Rico - кардіо та ортопедична хірургія.

Також з 90-х років ХХ ст. на протипагу американському ринку медичного туризму виходить й азійський : пожвавився інтерес до йоги та аюрведичної медицини в Китаї, Індії та ін. Нові індустриальні країни Азії активно підхоплюють популярну тенденцію в медичному туризмі. Так, Таїланд отримує державні асигнування на розвиток пластичної хірургії для іноземних громадян, враховуючи своє неупереджене ставлення й до зміни статі тут почали проводити такі операції одними з перших у світі та основними споживачами стали також іноземці. Таїланд активно створював нові медичні центри, і деякі з них, такі як Міжнародна лікарня Бумрунграда залишаються передовими і по сьогоднішній день [17].

Світові глобалазаційні процеси спрощують на сьогодні розвиток ринку медичного туризму, що сприяє його масовості. Потік «країни третього світу – економічно розвинені країни» почав працювати у зворотному напрямку: у країнах, що розвиваються, створювалися сучасні медичні центри з висококваліфікованими спеціалістами, де послуги не поступаються за якістю, а ціна значно привабливіша. Більшість пацієнтів цих центрів проживає в економічно розвинених країнах Європи, США, Канаді та нафтовидобувних країнах Близького Сходу. Завдяки акредитації JCI Таїланд, Сінгапур та Індія стали новими лідерами в галузі медицини. На сьогодні в JCI пройшли акредитацію 963 медичних установи по всьому світу, починаючи від академічних медичних центрів і лікарень.

Таким чином у кінці 20 ст. медичний туризм починає стрімко розвиватись по всьому світу, та виникає потреба у контролі за якістю надання послуг відповідними закладами. Так, у 1997 р. створено Міжнародну спільну комісію (JCI, International joint commission) – орган з акредитації міжнародних медичних установ.

1.3. Класифікація медичного туризму та основні види

Питання класифікація завжди є досить дискусійним, так, які і взагалі виокремлення такого виду туризму, як медичний. Однак обравши для дослідження медичний туризму, чи у випадку, коли споживач (турист) налаштований скористатись якимось із цих послуг, ми бачимо величезний їх спектр, який надають медичні заклади іноземцям, тому доцільним є розглянути класифікацію медичного туризму. Медичний туризм передбачає наявність багатьох підвидів туризму, зокрема це можуть бути напрямки туристичних потоків, види захворювань, ступінь та важкість захворювань, легальність чи нелегальність наданих послуг тощо. Розглянемо їх.

За направленістю туристичних потоків медичний туризм поділяють на міжнародний та внутрішній. У свою чергу міжнародний – на в'їзний та

виїзний. Як бачимо – цей поділ є фактично ідентичним до поділу міжнародного туризму (рис 1.3)

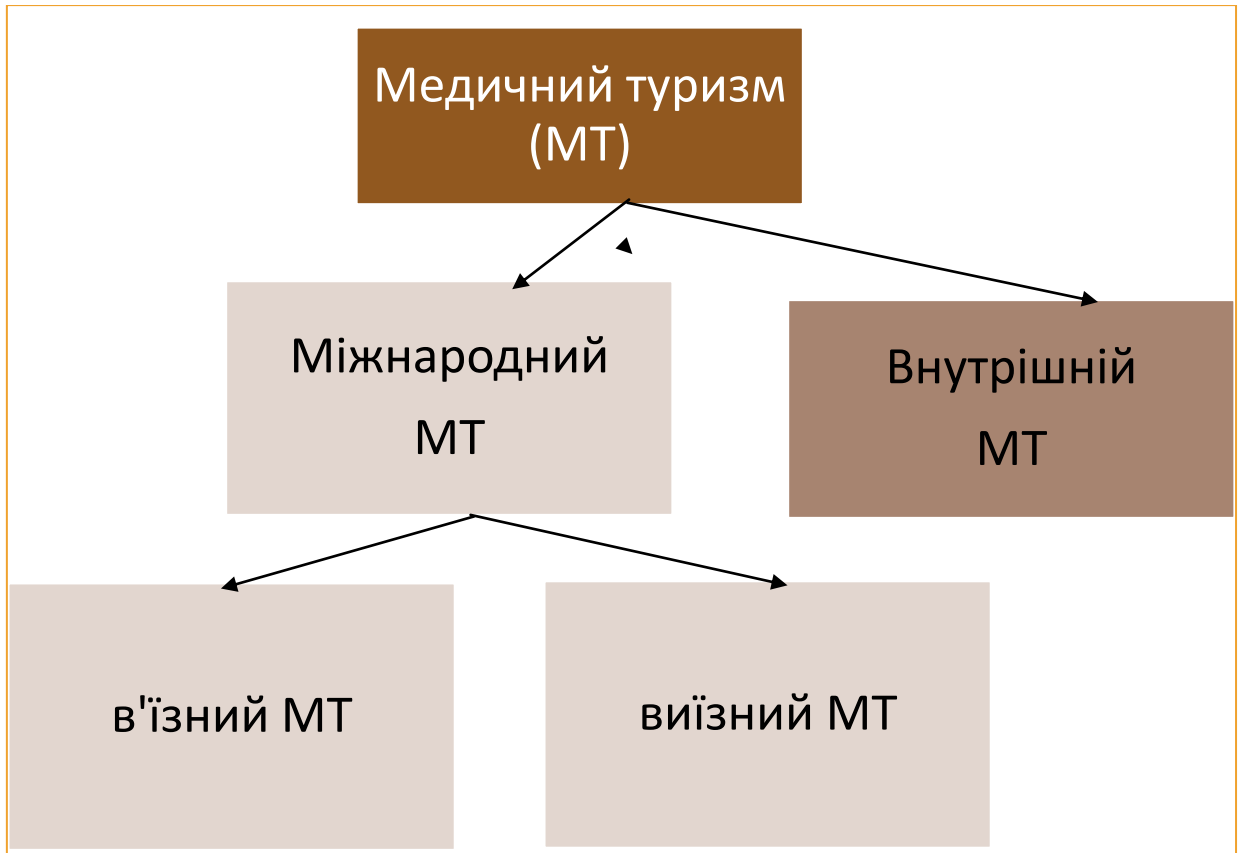

Рис 1.3. Класифікація медичного туризму за напрямком тур потоків []

Міжнародний медичний туризм – виїзд людини з країни постійного місця проживання до іншої з метою лікування, оздоровлення чи реабілітації та отримання послуг вищого рівня ніж у їхній країні.

Внутрішній медичний туризм – це коли люди, які проживають в певній країні, їдуть до іншого міста, регіону чи штату цієї ж країни для отримання медичної, стоматологічної чи хірургічної допомоги, рівної або кращої, ніж у своєму місті [22].

За видами захворювань, чи видом потрібної медичної допомоги медичний туризм класифікують:

- Хірургічний. Відповідно у цьому виді вирізняють підвиди – бариатрична хірургія (зменшення шлунка), очна, ортопедична (заміна суглобів), кардіо. Досить складний вид медичного туризму, основними

споживачами його є люди з серйозними захворюваннями, які не змогли отримати в силу певних причин лікування у країні проживання.

- Косметологічний (бюті-туризм) – пластична хірургія. Останнім часом досить популярна як з-поміж осіб з високим, так і середнім достатком.

- Стоматологічний. Досить простий вид, який легше всього поєднувати з пізнавальним туризмом.

- Трансплантаційний. У цього виду є багато перешкод: він далеко не у всіх країнах є дозволеним та часто фігурує в кримінальних історіях, немає чіткості щодо дати проведення пересадки, адже на органи доводиться чекати іноді кілька днів, а іноді багато років. Однак його затребуваність є високою, і відповідно до інформації ВООЗ щороку відбувається близько 100 тисяч різних операцій з трансплантації.

- Репродуктивний. Цей вид спрямований на лікування безпліддя, або здійснення процедури ЕКО. Останнім часом також сюди входить й сурогатне материнство.

- Онкологічний. Пов'язаний з лікуванням онкологічних захворювань у країнах з вищим рівнем розвитку медицини, де пропонують експериментальні методи лікування, які іноді є дієвими.

- Check-up (діагностичний). Лабораторні дослідження, діагностика організму та діагностика захворювань на ранніх стадіях, що у більшості випадків дозволяє уникнути їх подальший розвиток.

Рис. 1.4. Класифікація медичного туризму за видом захворювань

Щодо легальності надання різних видів медичних послуг, то прикладом може бути заборона в мусульманських країнах процедури ЕКО, переривання вагітності, зміна статі, також мало де дозволена така процедура, як евтаназія. Отже, за ступенем легалізації медичний туризм поділяється на легалізований та обмежено легалізований. Щодо першого – то все є зрозумілим, а от до обмежено легалізованих належать процедури пов'язані з втручанням в життєдіяльність організму, або ж лікування з використанням заборонених в країні препаратів (канабіс...).

Окремі країни вже набули спеціалізацію у наданні тих чи інших медичних послуг (Іспанія як країна, де краще народжувати дітей; Угорщина чи Польща як центри надання стоматологічних послуг), втім окремі (наприклад, такі, як Індія, Ізраїль) надають широкий спектр медичних послуг [16].

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи проаналізовано основні етапи зародження й розвитку медичного туризму. Зокрема виділено період, що передував медичному туризму, де окремі подорожі носили лікувальний та оздоровчий характер, однак були доступними лише для невеликого прошарку населення світу. Другий період - з початком 20 століття – період розквіту й популяризації оздоровчого туризму з елементами лікувального. Період кінця 20 - початку 21 століття – становлення медичного туризму в сучасному вигляді.

Розглянуті основні доробки іноземних та українських науковців з дослідження медичного туризму, наведено різні приклади формулювання та трактування терміну.

Також здійснено узагальнення щодо класифікації медичного туризму за направленістю туристичних потоків, видом захворювання чи потрібним видом медичної допомоги та за рівнем легальності здійснення медичних процедур та подано короткі означення кожного із підвидів медичного туризму.

РОЗДІЛ 2

РИНОК МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

2.1. Розвиток медичного туризму в світі

Як було зазначено у першому розділі : медичний туризм є новим видом туризму та на даному етапі відбувається процес формування його ринку. На політичній карті світу на сьогодні ми нараховуємо близько 250 держав та країн і лише п'ята частина із них є продуцентами медичних послуг, однак спостерігається тенденція до їх зростання. Країни, що є DESTИНАЦІЯМИ медичного туризму змушені конкурувати між собою за пацієнтів, що сприяє розвиненні пропозиції послуг та підвищенні їх якості. Станом на 2021 рік на ринку туристичних послуг були відомі 42 країни з різних регіонів світу (таблиця 1.). Зокрема – це лідером з-поміж регіонів тут є Європа.

Таблиця 1. Країни з надання послуг медичного туризму за регіонами світу

Європа	Близький Схід	Азія та Океанія	Північна та Південна Америка	Африка
Латвія	Ізраїль	Китай	Канада	ПАР
Литва	Йорданія	Індія	США	Туніс
Німеччина	ОАЕ	Сінгапур	Мексика	
Угорщина		Республіка Корея	Коста-Ріка	
Італія		Філіппіни	Еквадор	
Польща		Тайвань	Колумбія	
Португалія		Туреччина	Барбадос	
Румунія		Австралія	Куба	

Росія		Малайзія	Ямайка	
Україна		Таїланд	Аргентина	
Іспанія		В'єтнам	Бразилія	
Чехія			Панама	
Бельгія				
Білорусь				
14	3	11	12	2

Як бачимо, основний перелік країн – це високо й середньо розвинуті країни світу, тому й рівень надання послуг буде високим і недешевим. Медичні працівники у медичних закладах з надання послуг медичного туризму, що знаходяться у таких країнах, як Куба, Ямайка (категорія менш розвинутих держава) отримали медичну освіту та пройшли стажування зазвичай у інших, більш розвинених країнах та обов'язково є сертифікованими спеціалістами з великим багажем знань та практичних навичок.

Для пацієнтів з високорозвинених країн основною причиною отримання медичних послуг у менш розвинених країнах є приваблива низька вартість. Портрет медичного туриста з США швидше за все, буде виглядати так: людина середнього віку та середнього класу, яка потребує планової хірургічної допомоги, яка не має медичного страхування або має недостатнє покриття. У таких країнах, як США досить часто потрібно довго очікувати на планові операції – довгі місяці, а то й більше. Мільштейн і Сміт описують цих пацієнтів як «американців із середнім рівнем доходу, які уникають зубожіння за допомогою дорогих, необхідних з медичної точки зору операцій...» [12].

Інша група споживачів медичного туризму – це люди, які шукають косметичну хірургію, реконструкцію зубів, лікування безпліддя, процедури зміни статі та інші види лікування, які не покриваються медичним страхуванням. Спільною рисою обох груп є те, що їхні ресурси достатні для

придбання медичних послуг у недорогих напрямках медичного туризму, але недостатні для того, щоб вони могли комфортно користуватися тими самими послугами на місцевому ринку.

Наразі, медичні туристи проходять лікування за допомогою косметичної, стоматологічної, бариатричної, ортопедичної та кардіологічної хірургії, допоміжних репродуктивних технологій, догляду за очима, трансплантації органів і клітин, процедур зміни статі, навіть діагностики стану здоров'я тощо. У таблиці 2 наведено детальний поділ основних видів медичного туризму.

Таблиця 2.

№	Вид медичного туризму	Медичні маніпуляції та процедури
1	Кардіохірургія	Аортокоронарне шунтування
		Заміна/реконструкція серцевого клапана
		Через шкірна коронарна ангіопластика/стентування
		Терапія стовбуровими клітинами серцевої недостатності
2	Косметична хірургія	Збільшення грудей/мастопексія/зменшення грудей
		Ліпосакція/контурна пластика тіла
		Підтяжка обличчя/блефаропластика
3	Стоматологія	Естетична стоматологія
		Лікувальна стоматологія
		Стоматологічна реконструкція
4	Ортопедична хірургія	Ендопротезування суглобів
		Артроскопія
		Ламінектомія
		Заміна диска
5	Бариатрична хірургія	Шунтування шлунка
		Бандажування шлунка
		Контурна пластика (після схуднення)
6	Репродуктивна	Екстракорпоральне запліднення
		Гістеректокомія
		простатектомія

		Процедури зміни статі
7	Трансплантація	Трансплантація нирок, печінки
		Трансплантація кісткового мозку
		Терапія стовбуровими клітинами
8	Іші види	Корекція зору
		Діагностика
		Реабілітація

З-поміж перерахованих у таблиці 1 країн чітко вирізняються лідери за наданням певних видів медичних послуг для іноземців. Зокрема, такі країни, як Коста-Рика, Колумбія, Бразилія, Аргентина є лідарами на американському ринку надання послуг в пластичній хірургії, бариатричних процедурах та стоматологічній допомозі. [19].

Індія, Малайзія, Сінгапур і Таїланд є добре відомими напрямками медичного туризму, які стали популярними серед пацієнтів, які шукають кардіохірургічну та ортопедичну хірургію [22]. Медичні послуги в Індії мають дуже вагому перевагу – доступна ціна (10% від ціни США).

Такі країни, як Бельгія, Канада, Німеччина, Ізраїль, Туреччина, Італія приваблюють іноземних пацієнтів новими методиками лікування певних видів захворювань та високим рівнем обслуговування, однак вартість тут є дуже високою.

Світовий ринок медичного туризму досить динамічно розвивався у XXI столітті, за оцінками ЮНВТО у 2021 році він мав становити 45 млрд дол. США, однак перешкодою стала пандемія COVID-19, що унеможливило міжнародні туристичні поїздки у тому числі й з лікувального туризму. На сьогодні експерти вважають, що темпи зростання медичного туризму є найвищими у порівнянні з іншими видами. Основною причиною зростання попиту на ринку медичного туризму є:

- висока вартість у власній країні ;
- недостатньо високий рівень кваліфікації лікарів;
- тривала черга та очікування на маніпуляцію;

- бажання відвідати іншу країну.

Таким чином потоки медичних туристів із високо розвинутих країн у менш розвинутих країнах шукають дешевші послуги, а мешканці менш розвинутих країн у високо розвинутих шукають нові методики й якісніші ліки.

З даними Міжнародної Асоціації Медичного Туризму в 2020 році найбільший відсоток з-поміж сегментів медичних послуг припадала на б'юті хірургію, популярність якої зростає з кожним роком. З-поміж найбільш затребуваних процедур є підтяжка обличчя, збільшення та зменшення грудей, пересадка волосся, ринопластика тощо. Найпопулярнішими країнами з надання таких процедур є Республіка Корея, Іспанія, Туреччина, США, Бразилія.

Рис 2.1. Сегментація ринку медичних послуг

Ортопедична хірургія посіла другу позицію та з-поміж країн тут є Китай, Японія та США. На третьому місці – баріатрична хірургія.

2.2. Особливості організації послуг медичного туризму

У 2020 році вартість глобального сектору медичного туризму становила близько 54 млрд. Дол. США, але до 2027 року очікується, що він зросте майже в чотири рази до 207 мільярдів доларів США.

Тенденція зростання сегменту медичного туризму стрімко зростає після пандемії COVID-19, і за прогнозами глобальний ринок медичного туризму зростатиме на 15–25% у річному обчисленні протягом наступного десятиліття.

Пацієнти з країн, де немає універсальної страхової системи охорони здоров'я, часто можуть заощадити тисячі доларів на медичному лікуванні, виїжджаючи за кордон, що робить медичний туризм привабливим варіантом для незастрахованих або недостатньо застрахованих людей, а також для тих, хто досяг свого ліміту страхового покриття у своїй країні.

Одним із найбільших ринків-постачальників медичних туристів є ринок США. Хоча США – країна страхової медицини, значна кількість населення не може дозволити собі страховку, яка покриває хірургічні втручання, а більшість процедур не входять ні в один страховий пакет. Отримання ж лікування, що не включене у страховий пакет вартує надзвичайно дорого. Саме тому, в США понад 2 млн. американців щороку виїжджають за кордон з метою медичного туризму (це становить приблизно 9% усіх медичних туристів у всьому світі). До прикладу порівняємо вартість лікування серцевого клапана у США - 150000 дол. США та вартість такого ж лікування у Польщі - 9 250 дол. США.

У 2019 році «Пацієнти без кордонів» оцінили приблизно 21–26 мільйонів транскордонних пацієнтів у всьому світі, кожен з яких витратив у середньому 3500 доларів США на поїздку, де частина коштів йшла на медичні послуги, частина на організацію самої подорожі й туризм.

У попередньому розділі йшлося про те, що медичний туризм – це переважно поїздки які організують пацієнти без направлення чи рекомендації представника медичної установи в країні їх постійного проживання, тому до організації подорожей медичного туризму медичні

заклади країни походження медичного туриста не мають відношення. Натомість, значну роль тут відіграють страхові компанії, туристичні оператори, заклади розміщення, транспортні засоби та медичні установи країни, яка виступає місцем дестинації медичного туриста.

Зараз у всьому світі існує велика кількість компаній з медичного туризму, яка постійно зростає. Багато з них надають первинні консультації у країні постійного перебування туриста, перш ніж вилетіти на лікування в іншу країну.

Туристичні фірми виступають посередниками на ринку туристичних медичних послуг, але саме на їх роботи припадає лівова частка з просування даного продукту. Посередників, які в певному сенсі рекламують і засвідчують якість медичних послуг країнах-дестинаціях медичного туризму є досить багато. Важливо не лише презентувати саму послугу, а й усілякі PR-активності, які працюють на користь ринку медичних послуг. У рамках таких послуг важливу роль відіграють ярмарки, під час яких іноземний пацієнт безпосередньо на місці чи через онлайн-платформи може не лише ознайомитися з «пропозицією» клініки, а й поспілкуватися з менеджерами закладу та навіть познайомитися безпосередньо з лікарями та персоналом.

Пацієнти часто можуть розраховувати на проживання в розкішних, дороговартісних помешканнях на період лікування, а деякі страхові компанії також прикріплюють медичних працівників з країни походження пацієнта для супроводження. Ціна авіа перельоту та проживання пацієнта часто входить у вартість, і подорожуючий у цілях лікування турист має можливість ще й насолодитися короткою відпусткою.

Окрім комерційних організацій до медичного туризму долучені й різноманітні інтеграційні об'єднання цього напрямку. Зокрема, регуляторну діяльність здійснюють міжнародні організації. Кожна країна-учасниця медичного туризму має власні державні або незалежні асоціації, які зацікавлені у просуванні послуг медичного туризму. До того ж є безліч ресурсів та громадських організацій, основним завданням яких є

дослідження ринку медичного туризму. Кожна з цих організацій вносить свій вклад в просування стандартів якості охорони здоров'я та сприяє покращенню професійних медичних відносин між державами. Таким чином на ринку медичних послуг сформувалась низка впливових міжнародних організацій, основні із них наведено у таблиці 2.3. також статистику й основні заходи висвітлені на онлайн ресурсах, які також зазначені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

	Назва міжнародної організації	Основні характеристики
	The Medical Tourism Association	Міжнародна некомерційна організація, яка включає лікарні, провайдерів медичних послуг, координаторів міжнародного туризму, страхові компанії, єдина ціль яких – покращення якості медичного обслуговування в міжнародних медичних закладах
	Global Healthcare Travel Council	Регулятивний та координаційний орган, створений з метою об'єднання незалежних представників галузі медичного туризму заради підтримки держав-учасників, встановлення
	International Association of Physicians Medical Tourism	Асоціація лікарів та представників медичного туризму, метою якої є публічне інформування про можливості медичного туризму за допомогою наукових семінарів для спеціалістів галузі, координації галузевих заходів та організації інформаційних турів для лікарів
	International	Некомерційний галузі. науково-дослідний

	Healthcare Research Center	центр, призначений для проведення досліджень, надання надійної інформації та сприяння прозорості і покращення якості надання послуг в сфері медичного туризму.
	The International Travel Journal	Міжнародний журнал, який допомагає зрозуміти як функціонує ринок медичного туризму, випускає довідник про медичні подорожі, в якому розповідається про понад 5000 лікарень та підприємств в усьому світі, що надають послуги міжнародним пацієнтам.
	Medical Tourism Magazine	Онлайн-ресурс та офіційне галузеве видання, підтримане Асоціацією медичного туризму, присвячене медичному туризму та світовій охороні здоров'я. Журнал щодня публікує новини та допомагає пацієнтам планувати свої подорожі

Сучасний розвиток транспорту, системи гостинності, реклами, інструментів ділової комунікації створюють зручні умови для медичних подорожей без обмежень, що посилюється можливістю отримати медичні послуги у будь-якій країні світу. Пацієнти бронюють авіаквитки до країн для проведення різноманітних медичних процедур, починаючи від косметичної хірургії, стоматології та закінчуючи ортопедичними процедурами за доступними цінами.

2.2 Основні напрямки медичного туризму

На сьогодні у світі чітко сформувались основні напрямки медичного туризму, однак провідні туристичні організації займались пошуками стандартизованих підходів для визначення пріоритетності тих чи інших

напрянків медичного туризму, переваги одних регіонів над іншими, одних країн на противагу іншим.

Вже багато років поспіль ЮНВТО здійснює моніторинг напрямків медичного туризму. Також дана організація розробила низку спеціальних показників для різних видів туризму для кращого їх обліковування. Одним із таких показників, який стосується безпосередньо медичного туризму – Індекс медичного туризму.

Відповідно до положень та тверджень ЮНВТО : «Індекс медичного туризму (МТІ) — це новий тип оцінки ефективності країни для оцінки привабливості країни як місця для медичного туризму» []. Розробка МТІ тривала досить довго – це багаторічна праця з великою кількістю поправок у якій зацікавлено багато сторін. МТІ — це багатовимірна конструкція, що складається з трьох основних показників-субіндексів: навколишнє середовище дестинації мед туризму, медична та туристична індустрія та якість сервісу й послуг.. Максимальне значення індекса може дорівнювати – 100. Це перший індекс, який допомагає країнам, державним політикам, індустрії охорони здоров'я та туризму, маркетологам і основним організаціям, а також людям оцінити місце такого напрямку, як медичний туризм.

МТІ є всесвітньою точкою відліку щодо привабливості країн як напрямків медичного туризму, оцінюючи та аналізуючи стан країни з точки зору розвитку й привабливості медичного туризму, як вона позиціонується та повинна бути позиціонована для підвищення добробуту свого населення. Повний аналіз МТІ вперше здійснено у 2015 році, де розглядалось 30 країн і здійснено порівняння за 34 критеріями. І кожен наступний рік проводились аналогічні дослідження та станом на 2021 рік кількість країн зросла до 46.

Таким чином, індекс медичного туризму покладено в основу виділення основних макрорегіонів та його уточнення здійснюється щороку. Таким чином за МТІ, вирізняють 6 основних макрорегіонів медичного туризму – Американський, Арабський, Африканський, Європейський та Азійський (рис.

2.2.). На рисунку 2.2 зазначені показники 2021 року, Однак, якщо ми порівняємо їх з індексом медичного туризму 2016 року, то побачимо що відбулись у деяких макрорегіонах суттєві зміни. За показниками ІМТ у 2016 році першість посідав Американський регіон (64.48), у 2021 ж лідером серед макрорегіонів стає Азійський із показником – 69,06 [23]:

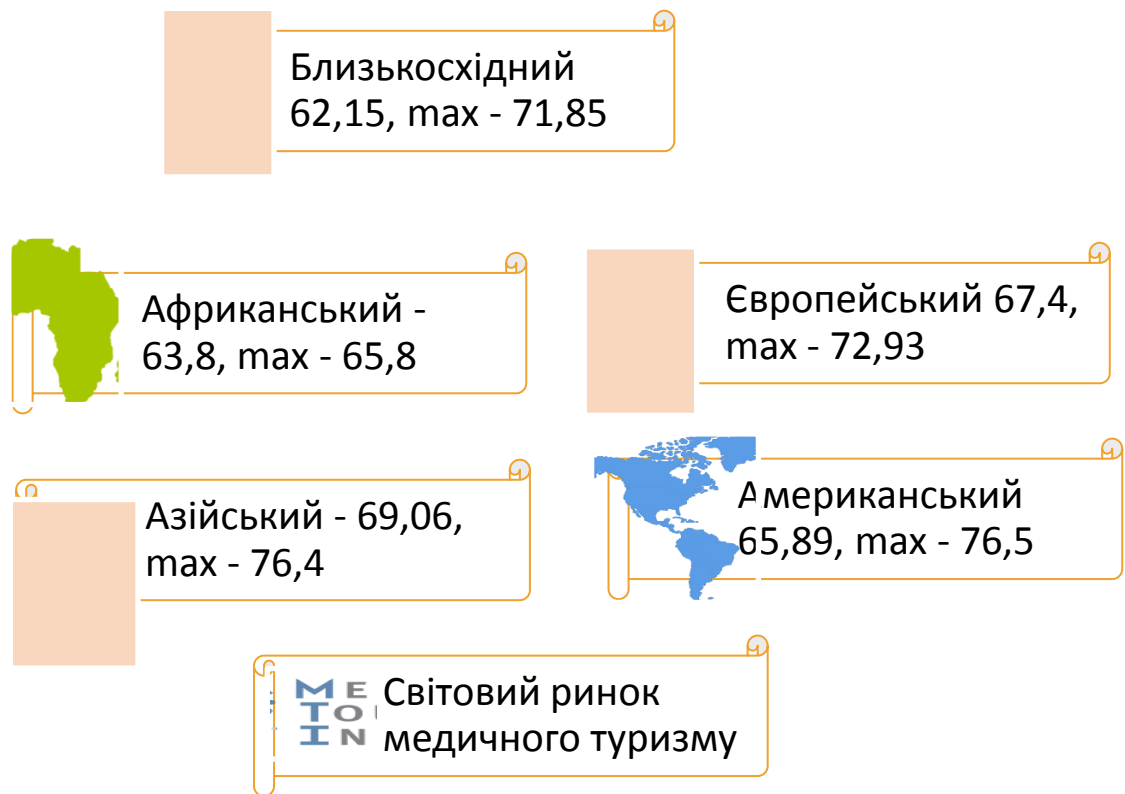

Рис 2.2. Показники індексу медичного туризму за основними макрорегіонами.

На Азійському туристичному ринку (перший у рейтингу) очікується стрімкий розвиток досліджуваного виду туризму за рахунок нових індустріальних країн. Саме в них частка доходів приватних клінік становить від 40 до 50%. За прогнозами до 2025 року ринок медичного туризму зросте на 22,4% і становитиме 19,87 млрд. дол. США.

Американський макрорегіон медичного туризму в 2020 році оцінений в 6,9 млрд. доларів і прогнозується, що до 2025 року зросте на 19% до 16,7 млрд. дол.

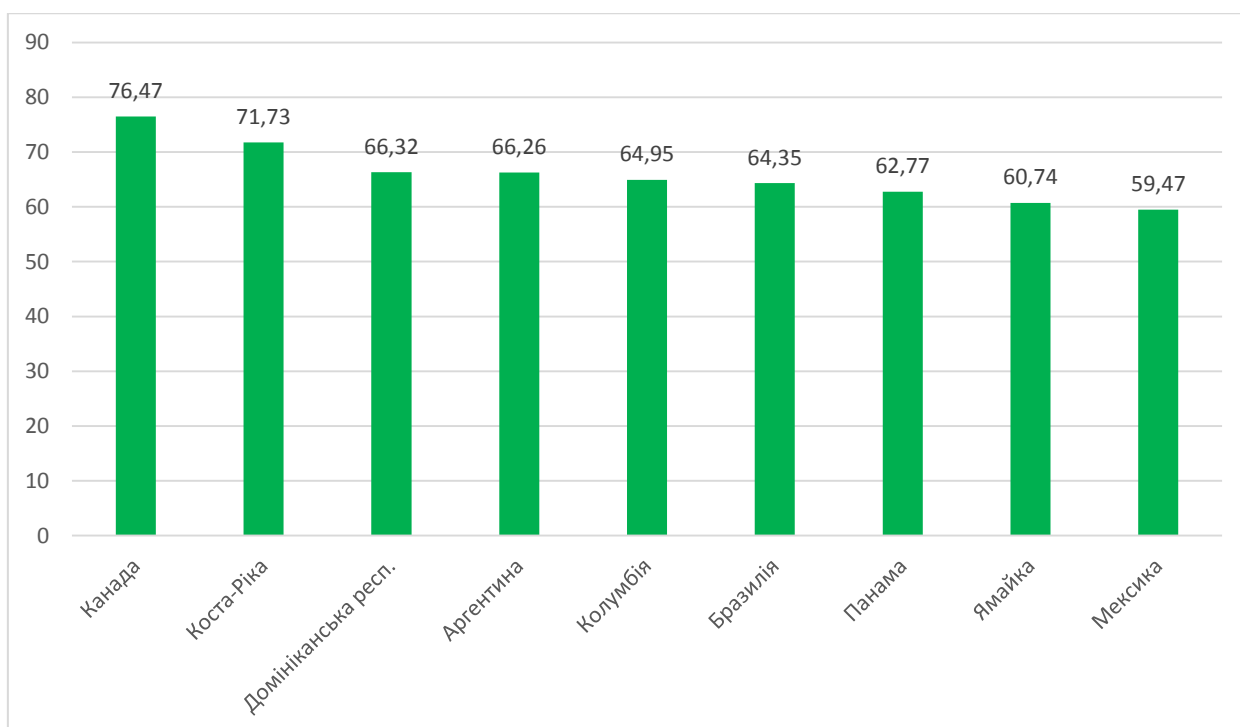

Рис. 2.3. Рейтинг країн Америки за ІМТ на 2021 рік [].

Ринок медичного туризму Європейського макрорегіону оцінюється в 6 млрд. дол. США. Очікується, що він зросте на 18,9% і досягне 14,5 мільярдів доларів у 2025 році. Послуги медичного туризму європейських країн, що мають високий ІМР вирізняються інноваційними методами лікування та відповідністю міжнародним стандартам. Популярність району останнім часом зростає через зростання популярності країн центральної та східної Європи.

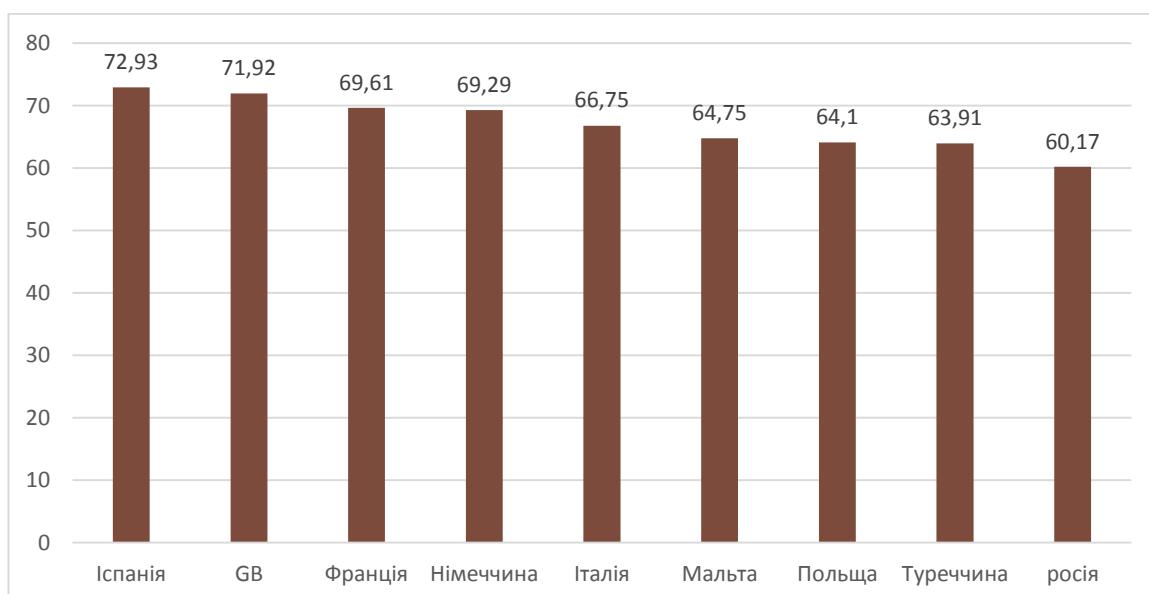

Рис. 2.4. . Рейтинг країн Європи за ІМТ на 2021 рік [23].

У кожному макрореґіоні сформувалась трійка лідерів за найвищими показниками Індексу медичного туризму. Азійський регіон – Сінгапур (76,4), Японія (74,2), Індія (69,8). У Європейському – Іспанія (72,9), Велика Британія (71,9), Франція (69,6) така країна як росія має найнижчий показник ІМТ в регіоні – 60,17. Найнижчі показники у 2021 році, як і в 2016 залишаються в Африканському регіоні, що є зрозумілим, адже на ринку медичного туризму Африку представляє лише три країни – ПАР, Туніс та Марокко, однак, варто зауважити, що показник у Тунісі є вищим від російського та становить – 61,78.

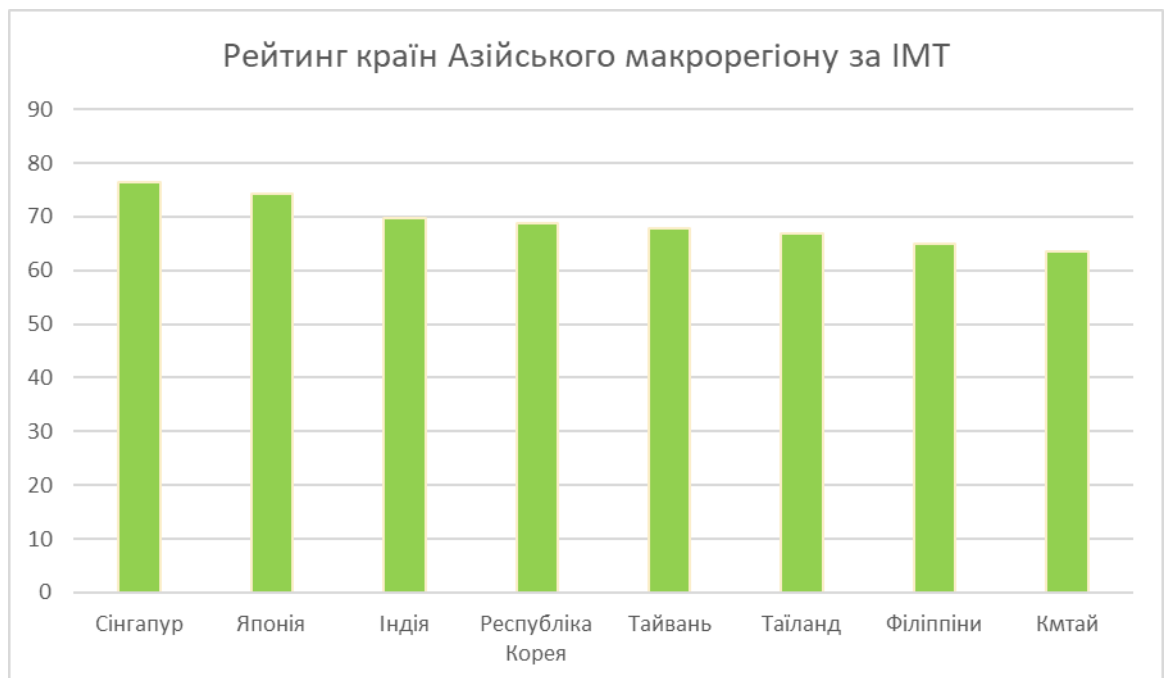

Рис. 2.3. Рейтинг країн Азії за ІМТ на 2021 рік [23].

Разом з мотивацією медичного бізнесу відповідно до Індексу медичного туризму (оцінює привабливість країн для медичних подорожей, економіка та суспільний імідж країни, витрати на охорону здоров'я та якість медичної допомоги є основними факторами, які сприяють зростанню медичного туризму в пункті призначення) в сучасному світі вималювались 15

найкращих напрямків медичного туризму, так станом на 2021 рік, це виглядає наступним чином:

1. Канада – 76,47
2. Сінгапур – 76,43
3. Японія – 74,23
4. Іспанія – 72,93
5. Об'єднане Королівство – 71,92
6. Дубай – 71,85
7. Коста-Ріка – 71,73
8. Ізраїль – 70,78
9. ОАЕ – 70,26
10. Індія – 69,80
11. Франція – 69,61
12. Німеччина – 69,29
13. Оман – 69,03
14. Республіка Корея – 68,81
15. Чеська Республіка – 68,32

Отже, перше місце в світі займає Канада в Індексі медичного туризму. Медичний туризм тут досить популярний, де лівова частка державних асигнувань спрямовується на систему охорони здоров'я. Завдяки цьому канадські клініки можуть використовувати передові технології та інноваційні методи для лікування пацієнтів. Лікарі відзначаються високим рівнем кваліфікації, а медичні установи є сертифікованими. Медичний туризм Канади розвинений у багатьох напрямках, але особливо у галузі хірургічної ортопедії, травматології та стоматології. Також Канада на сьогодні надає послуги медичного туризму в напрямку реабілітації.

Сінгапур посідає друге місце в Індексі медичного туризму, займаючи перше місце в рейтингу за якістю послуг у Азії. Сінгапур приваблює дешевшими цінами на найбільш поширені послуги медичного туризму. У

порівнянні з США ціна на медичні послуги різниться на 25% - 40%. Більшість клінік та лікарень Сінгапуру мають міжнародну акредитацію. 21 клініка входить до асоціації медичного туризму. Основними напрямками надання послуг медичного туризму в Сінгапурі є ортопедична хірургія, операції на серці та онкологічні захворювання.

Японія посідає третє місце у рейтингу країн за індексом медичного туризму. Ця країна вирізняється швидким впровадженням усіх досягнень фармації для лікування найпоширеніших хвороб, надає високоякісні медичні послуги, однак вартість їх є досить високою і ніяк не зрівняється з цінами Сінгапура, чи тим паче Індії. Основними медичними туристами Японії є китайці. Японія відома своїми можливостями у напрямку репродуктивної медицини та комплексної діагностики організму.

Іспанія має найвищу з-поміж європейських країн оцінку в індексі медичного туризму, адже пропонує іноземним пацієнтам якісні медичні послуги з неймовірним поєднанням подорожей. Іспанія приваблює іноземних туристів не лише з європейських країн, але й з Близького Сходу, Північної Африки Великої Британії. Основними напрямками послуг є проведення передових ортопедичних, косметичних і стоматологічних. Іспанія пропонує якісні медичні послуги за відносно невисоку ціну.

Велика Британія посідає п'яте місце в глобальному рейтингу напрямків медичного туризму. З кожним роком цей вид туризму набирає все більше обертів, адже в країні дуже високий рівень медичних послуг загалом, але особливим попитом користується пластична хірургія (найпопулярніші клініки розташовані в Лондоні, Ліверпулі та Глазго), а також клініки з трансплантації органів, лікування ракових захворювань, серцево-судинна хірургія та багато інших медичних напрямків. Особливістю послуг GB – є те, що жодна державна клініка не може надавати послуг медичного туризму. Тому сертифікованими мед закладами для медичного туризму виступають лише приватні клініки.

Indexul Turismului Medical визнав Дубай найкращим медичним напрямком в східному регіоні, може запропонувати медичні послуги світових лікарень і міжнародних лікарів у багатьох спеціальностях. Дубаї приймають медичних туристів переважно з Азії та сусідніх арабських країн і країн Перської затоки, а також туристів з європейських і африканських країн.

Коста-Ріка займає високі позиції в стоматології, косметичній хірургії та в галузі хірургії очей, лікування раку та бариатричної хірургії - вище Канади та США - незмінно протягом останніх кількох років. Вартість медичних послуг у Коста-Ріці на 45-65% нижча, ніж у США, що економить пацієнтам багато грошей.

Глобальний індекс медичного туризму для Ізраїля - 8-е рейтингове місце. В Ізраїлі це явище, яке постійно удосконалюється, туристи з інших країн прибувають для того, щоб пройти діагностику, або здійснити планові операції. Туристи приїжджають до Ізраїлю, щоб отримати лікування в відомій ізраїльській системі охорони здоров'я завдяки її чудовим знанням, репутації та технологіям. Однак, варто зауважити, що вартість медичного туризму в Ізраїлі є однією з найвищих у світі.

Індія є лідером в азіатській індустрії медичного туризму, займаючи перше місце у вимірі медичного туризму МТІ. Уряд Індії запустив портал медичного туризму, щоб надати пацієнтам доступ до мережі закладів охорони здоров'я та перелік медичних послуг, доступних у країні. Це дозволяє пацієнтам призначати зустрічі з постачальниками медичних послуг і навіть бронювати інші послуги, включаючи проживання та розважальні заходи, до їх прибуття.

Південна Африка з-поміж африканських країн має найвищий рейтинг за показником ІМТ. Щорічно ПАР приваблює близько мільйона медичних туристів. Це через покращення рівня медичних закладів, які зараз досягли дивовижного високого рівня якості. Люди в різних країн

світу відвідують Південну Африку, щоб отримати доступні процедури та відвідати цікаві туристичні місця.

Висока економічна динаміка сучасного медичного туризму притаманна й Туреччині, Мексиці, Південній Кореї.

2.3. Європейський ринок медичного туризму

Європейський регіон медичного туризму має усі передумови для розвитку, однак, важливо розвивати систему охорони здоров'я у кожній з країн, аби уникнути надмірних потоків у напрямку якоїсь із держав. Фінансові стимули для поїздок пацієнта для амбулаторного лікування не повинні обмежувати діагностичні та терапевтичні альтернативи в країні проживання пацієнта.

Постачальники послуг мед. туризму повинні бути впевнені, що медичний туризм не завдасть негативного впливу на належне використання дефіцитних ресурсів охорони здоров'я або доступність належного догляду для місцевих жителів приймаючі країни.

Медичний туризм не повинен пропагувати неетичні або незаконні практики, такі як торгівля органами.

Країни Європи міцно закріпили за собою певну спеціалізацію у медичному туризмі. За кількістю медичних туристів з-поміж європейських країн лідером є Німеччина (250 000). Вважаємо за доцільне долучити до європейського регіону й Туреччину, як країну розташовану у двох частинах світу та її близькість за соціально-економічними принципами до європейських. Саме Туреччина посідає друге місце і на третьому знаходиться Швейцарія. Загальний рейтинг європейських країн за чисельністю медичних туристів відображено на рисунку 2.5.

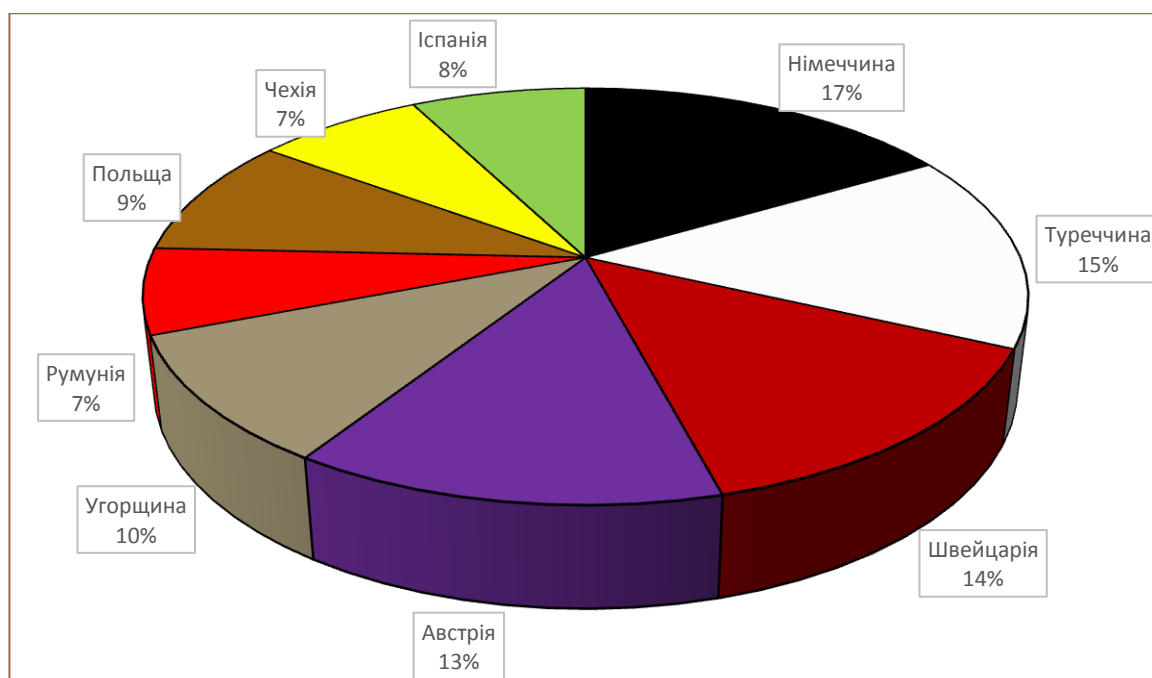

Рисунок 2.5. Рейтинг країн Європи за кількістю медичних туристів (2021 р.)

У після пандемійний період високі темпи приросту від медичного туризму спостерігаються у Польщі. Це пов'язано з тим, що рівень надання мед послуг у Польщі постійно зростає та у порівнянні з сусідніми країнами їх вартість є меншою.

З-поміж десятка європейських країн сформувалась відповідно спеціалізація медичних акредитованих закладів на наданні тих чи інших видів медичних послуг для іноземців. До прикладу, беззаперечним лідером з лікування онкологічних захворювань є Туреччина, Німеччина та Австрія.

Країна	Напрямок медичного туризму
Німеччина, Австрія, Туреччина	Онкологія
Туреччина, Німеччина, Австрія, Литва	Кардіологія
Швейцарія, Австрія	Пластична хірургія
Німеччина, Швейцарія, Австрія	Діагностика захворювань
Франція, Німеччина, Австрія,	Реабілітація

	Латвія	
	Німеччина, Австрія, Україна	Репродуктивна медицина та пологи
	Німеччина, Туреччина	Офтальмологія
	Угорщина, Україна	Стоматологія

Таким чином можемо говорити про формування найпотужніших центрів медичного туризму в Європі – це такі країни, як Німеччина, Туреччина, Швейцарія, Австрія, а останнім часом і Польща. Медичний туризм у даних країнах сформувався на основі тісної співпраці таких компонентів як акредитовані медичні заклади як державні так і приватної форми власності, туристичні фірми, які є координаторами між споживачами та клініками та врегулювання формальностей державними установами. Тут також сформованими є медичні кластери, які організації до яких входять у сі вище перелічені складники на певній, відносно близькій території.

Отже, Німеччина є лідером у Європі за кількістю туристів-іноземців, що прибули у цілях отримання різноманітних медичних послуг. Доходи медичних закладів від цього виду туризму у допандемійний період становили більше 1,2 млрд. дол/рік та близько 1 млрд. дол США ще отримували заклади туристичної індустрії. Основними споживачами є туристи з країн Близького Сходу, які мають намір заощадити кошти на лікуванні та країн Східної Європи, де бракує переліку таких послуг та країн-сусідів – Польщі, Нідерландів та Франції. Спостерігається нерівномірність у розвитку мед туризму в регіональному відношенні, зокрема, така федеральна земля, як Баварія вирізняється серед інших як за чисельністю акредитованих закладів (близько 400 клінік) так і за переліком послуг (кардіохірургія, ортопедія, кардіологія, онкологія, реабілітація).

Варто зазначити, що у європейських країнах вже давно впроваджується у медицині кластерний підхід. Від не оминув і медичний туризм Німеччини, де сформувались кілька потужних кластери: у Гамбурзі, Берліні та Бонні. Варто зауважити, що медичні кластери Німеччини ґрунтуються на діяльності державних медичних закладах, які функціонують нерозвирно з інституутами й університетами, приватні клініки також надають послуги медичним туристам, але основними все ж є великі комунальні лікарні та університетські клініки.

Практично живуть за рахунок медичного туризму деяку міста або цілі регіони. Це насамперед міста з університетськими клініками, такі як Мюнхен, регіон Кельн, Бонн, Дюссельдорф, Берлін. Центральну роль відіграє і регіон Рейн-Майн (такі міста як Вісбаден чи Франкфурт-на-Майні чи Гамбург) [10].

Потоки медичних туристів до Туреччини збільшуються за рахунок підвищення авторитету країни в медичній галузі, збільшенні можливостей щодо діагностики захворювань, досвідченості медичного персоналу, наявності сучасного обладнання та впровадження нових технологій. Географічні чинники є також сприятливими – зручність розташування, комфортний клімат, бальнеологічні ресурси, багата традиціями та звичаями культура, великий історико-архітектурний спадок дає можливість у вільний від лікування час пізнавати нову країну. Більшість медичних туристів сюди їде з Європи та Азії, зокрема – країн Близького Сходу, України, Німеччини, Англії, Нідерландів, Румунії, Болгарії та інших арабських держав.

Туреччина має низку ключових переваг, зокрема це:

- висококваліфікований персонал;
- клініки Туреччини, які надають послуги з медичного туризму є акредитованими в JCI (найвищий рівень акредитації).
- медичний персонал клінік на 80-90 % володіє англійською мовою;
- гостинність та культура на високому рівні та приваблюють туристів з різних куточків;

- вартість медичних послуг є нижчою ніж у європейських країнах.

Основні напрямки медичного туризму Туреччини:

- хірургія, в тому числі роботизовано, карді та пластична;
- лікування онкологічних захворювань;
- офтальмологія;
- стоматологія;
- профілактика захворювань та Check-Up.

Австрія на ринку медичних послуг має давню позитивну славу. Про професіоналізм лікарів Австрії йшлося ще з 19 століття. Окрім того багате історичне минуле й збереженість пам'яток австро-угорської доби приваблює у туристичному відношенні. Австрія відома такими медичними послугами, як лікування онкологічних захворювань, серцево-судинних захворювань, ортопедії та репродуктивної медицини. На ринку медичного туризму представлені як державні, так і приватні лікувальні заклади. Відомою в широких європейських колах є Віденська приватна клініка та клініка «Дьоблінг».

Латвія відомаю є через сформований ще з радянських часів санаторно-курортним лікуванням. Сьогодні на базі природних мінеральних джерел збудовані й функціонують потужні реабілітаційні центри та центри профілактики різних видів захворювань. Застосування сучасного медичного обладнання, збалансоване й дієтичне харчування, високий рівень обслуговування посприяли утвердженню Латвії на ринку медичного туризму. Сюди прямують за отриманням якісного лікування захворювань центральної нервової системи (депресій, неврозів тощо), медичної реабілітації, пластичної хірургії, протезування суглобів та лікування наркозалежності. Унікальні технології використовують тут при лікуванні: варикозної хвороби вен, в тому числі без наркозу за допомогою бінокля; карбокситерапія (з її допомогою вдається успішно ліквідувати рубці, лікувати псоріаз і облісіння; віротерапія – лікування онкологічних захворювань за допомогою вірусного препарату Rigvir, який вибірково

знищує ракові клітини. Даний напрямок є вкрай перспективним методом лікування окремих видів раку та поки що мало де практикується; протезування очей.

Угорщина також добре відома в галузі медичного туризму, зокрема у стоматології та пластичній хірургії. Угорщина має найвищий показник стоматологів на 100 осіб з-поміж європейських країн. Стоматологічні послуги тут є на високому рівні та за відносно низькими для західноєвропейських держав цінами. Невеликі міста біля угорсько-австрійського кордону – Дір, Сомбатхей, Мошанмадьяровар здобули собі славу за рахунок послуг стоматології. Відомою також є Креативна стоматологічна клініка в Будапешті. Угорські стоматологічні клініки, зокрема їх консультативні центри функціонують в Ірландії та Великій Британії. Цікавим маркетинговим ходом є пропозиція стоматологічного таксі для мешканців інших країн. Його зміст полягає у тому, що пропонується безкоштовний трансфер з аеропорту Відня до однієї з стоматологічних клінік, що поблизу кордону з Австрією, максимальна відстань може дорівнювати 500 кілометрів.

Також Угорщина використовує прогресивні методи лікування раку, зокрема, унікальний сервіс ONCOMPASS на основі молекулярного аналізу визначає мутовані гени раку в пухлині. Існує багато генів раку, і кожна пухлина має від 1 до 8 мутованих генів. Діагностика раку за допомогою ONCOMPASS виділяє ДНК із цього зразка та аналізує його до 60 найважливіших генів раку.

ONCOMPASS — це унікальний сервіс і новатор у всій Європі. Зараз у світі існує лише кілька подібних сервісів, які сягають далекого минулого використовуються в США.

Польща є європейським лідером щодо темпів розвитку медичного туризму. З 2008 року, інтерес до Польщі зріс серед громадян високорозвинутих країн Європи. На це вплинув вступ Польщі до ЄС, зростання добробуту поляків, а також помітний технічний прогрес і

розвиток медичних наук. За даними веб-сайту Foster Travel, Польщі зарах стоїть поряд з Туреччиною, Угорщиною та Чехією. Іноземців приваблюють привабливі ціни, освічений медичний персонал, хороша інфраструктура та інновації.

За даними Klinika.pl, Польщу найчастіше обирають для «оздоровчих подорожей» громадяни Німеччини, Великої Британії, скандинавських країн (переважно Швеції, Норвегії, менше Данії), Франції та Нідерландів.

Медичних туристів в Польщі можна поділити на такі 2 групи:

- іноземці, які знайшли у Польщі відносно дешеві та якісні послуги медичного туризму і це є в основному три основних послуги – хірургія, стоматологія та естетична медицина (медичні послуги в кільканадцять разів дешевші ніж у США і в кілька разів аніж у сусідніх країнах Західної Європи);
- другу групу становлять поляки, які виїхали за кордон у цілях працевлаштування. Відвідуючи родину чи друзів у Польщі (наприклад, під час Різдва чи свят), вони записуються на прийом до польських клінік, щоб покращити свою красу чи подбати про зуби. У їхньому випадку також важливий економічний фактор, але часто це також питання довіри до «лікаря-земляка», з яким набагато легше спілкуватися, або який лікував пацієнта до його економічної міграції за кордон, – коментує Марцін Федзюкевич.

Однією з найбільш швидкозростаючих послуг медичного туризму в Польщі є стоматологія. Через свою величезну популярність подорожі за «красивою посмішкою» навіть мають назву: «стоматологія».

Також великий інтерес викликають процедури в галузі пластичної хірургії, кардіології, ортопедії, офтальмології та все частіше бариатричної хірургії, яка вважається найефективнішим методом лікування ожиріння та його ускладнень, зокрема цукрового діабету 2 типу та гіпертонії.

Дуже важливий вплив на розвиток медичного туризму має інфраструктура. Найшвидше медичний туризм розвивається в містах з

аеропортами та туристичними об'єктами. Іноземних туристів приваблюють насамперед великі провінційні міста з хорошим авіасполученням. Лідирують Варшава, Вроцлав, Гданськ (точніше Труймісто).

Відомою за межами Польщі є Університетська клініка Ягелонського університету у Кракові, тут здійснюють лікування хвороб системи кровообігу, травлення, опорно-рухового апарату поєднуються з бальнеопроцедурами на курортах Криниці, Душніки, Поляніца, Бохня, Лендек, Величка.

За оцінками Інституту Досліджень і Розвитку Медичного туризму, у 2018 році Польщу відвідало 155 тисяч пацієнтів з-за кордону, однак у період пандемії цей показник скоротився майже вдвічі. Переважну більшість іноземців- медичних туристів становлять британці, німці та мешканці скандинавських країн.

Поляки на сьогодні досить широко оцінюють власні можливості у медичному туризмі та заявляють про те, що готові приймати на лікування близько 100 приватних закладів і кілька державних закладів, а кількість пацієнтів оцінюють близько 200 000 на рік.

Висновки до розділу 2

У другому розділі кваліфікаційної роботи охарактеризовано основні напрямки медичного туризму у світі. Акцентовано на розвиток найбільш популярних напрямків медичного туризму, подано й описано різновиди медичних послуг відповідно до напрямків.

Значна увагу приділено регіональному аспекту розвитку медичного туризму, де в основу взято такі показники, які прийнято вважати базовими при розвитку медичного туризму, які Індекс медичного туризму. Відповідно до статистичних показників ІМТ висвітлено основні пріоритети кожного із сформованих макрорегіонів медичного туризму в світі: Азійського, Європейського, Американського, Близькосхідного та Африканського. Більшу увагу приділено першим трьом, адже вони різко вирізняються з-поміж інших.

Більш детально охарактеризовано європейські країни та розвиток у них медичного туризму, адже Україна обрала для себе саме цей шлях розвитку даного виду туризму.

РОЗДІЛ III

РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

1.2. Можливість реалізації медичного туризму в Україні

Україна, як східноєвропейська держава у медичному туризмі до початку повномасштабного вторгнення мала чітко сформовану мету щодо розвитку медичного туризму. Варто зауважити, що як і в інших країнах медичний туризм можна розглядати за напрямками потоків, як в'їзний та виїзний.

Виїзний медичний туризм — подорожі українців та осіб, які постійно проживають на території України, до іншої країни з метою оздоровлення організму, отримання медичних послуг або послуг б'юті-туризму. За даними Української Асоціації медичного туризму структура послуг виїзного медичного туризму становить: 40 % — лікування; 30 % — оздоровлення; 25 % — діагностика; 5 % — медичне туристичне страхування [20].

Рис 3.1. Структура виїзного медичного туризму в Україні

Найчастіше українці звертаються в закордонні клініки в цілях діагностики та встановлення більш точного діагнозу. На сьогодні найпопулярніші країни для медичного туризму для українців – Ізраїль, Туреччина, Німеччина, США, Таїланд та Індія. Їдуть за межі України для лікування онкологічних, серцево-судинних захворювань, хвороби дихальних шляхів, нирок і печінки. Також популярні серед українців і поїздки у цілях пластичної хірургії, трансплантації органів або народження дитини.

Останніми роками зростає кількість поїздок з медичними цілями у напрямку азійських країн. Рівень медицини у низці азійських країн, як ми вже зясували мало чим поступається європейським чи американським, а ціни – значно нижчі. До прикладу, пластична операція зі зміни форми носа в США - 10 000 дол., в Європі – 7000-9000 дол., в Ізраїлі – близько 6000 доларів. Така ж операція в Південній Кореї буде коштувати 3000-5000 доларів, а в Таїланді ще менше – 2800-4000 доларів. На сьогодні спрощено туристичні формальності в'їзду до Таїланду, можна туди їхати без спеціального дозволу, тому можна спрогнозувати, що оскільки зараз в'їзд в Таїланд для українців став безвізовим, швидше за все, в найближчі роки попит на цей напрямок буде тільки рости.

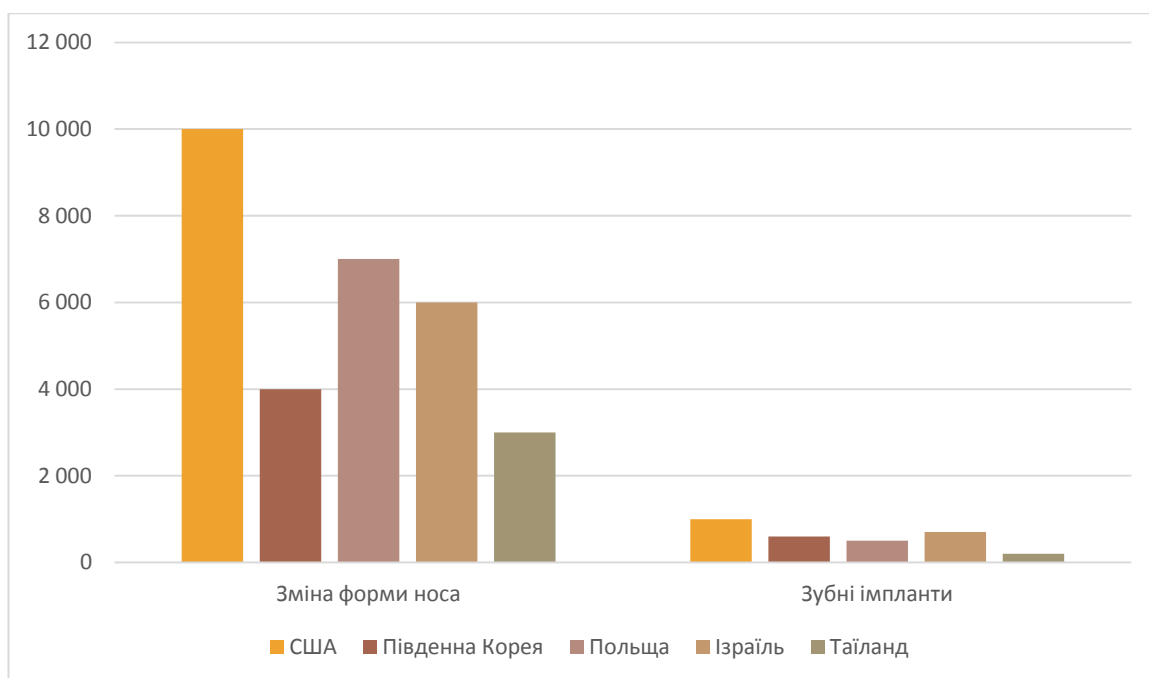

Рис. 3.2. Вартість деяких медичних процедур у різних країнах світу (дол. США)

За підрахунками Асоціації медичного туризму щороку суму еквівалентну 100 000 дол. витрачають українці на медичні послуги за кордоном. А кількість осіб, які виїжджали за кордон становила у доковідні роки близько 250 тис на рік., що у п'ятеро менше, аніж в'їхало. Варто зауважити, що ця кількість щороку зростала (рис.3.3.)

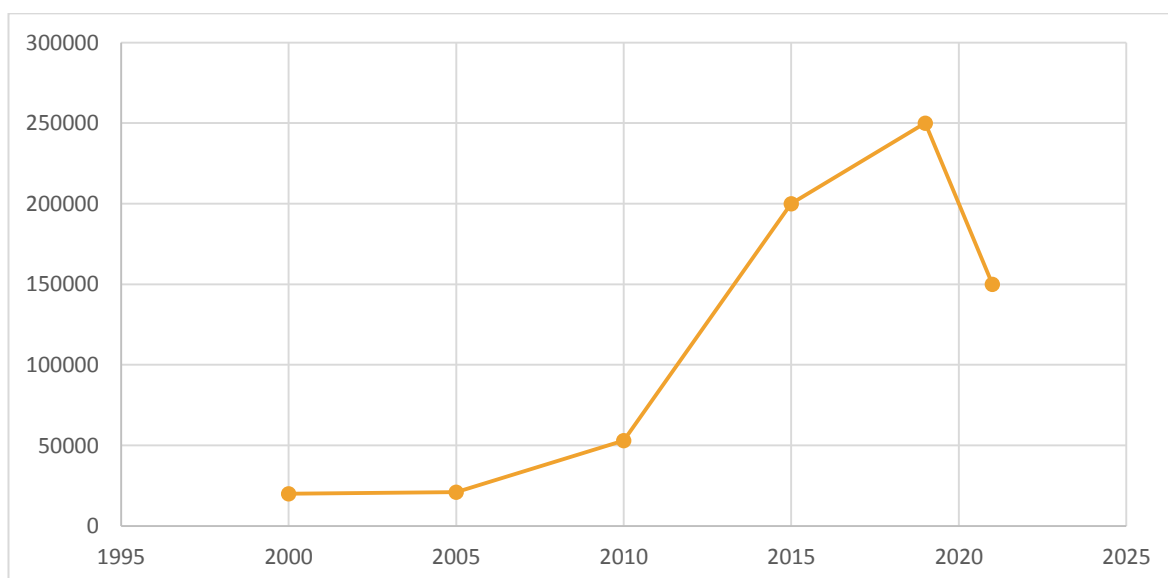

Рис. 3.3. Динаміка чисельності виїзних медичних туристів за період 2000-2021 років, тис. осіб

Щодо вартості інших процедур, то до прикладу консультація лікаря-онколога в Ізраїлі буде вартувати від 350 дол., а консультація кардіолога, гінеколога або ортопеда – 500-600 дол.. Дороговартісними є послуги х діагностики захворювань також від 2000 доларів, лікування ж обходиться дорожче 10 000 дол., у випадку необхідності проведення хірургічного втручання вартість буде стартувати з 15 000 дол. Натомість в Туреччині всі ці маніпуляції вартуватимуть приблизно на 30-40% дешевше.

Українці обирають для себе медичний туризм з низки причин:

- не довіряють українській медицині;
- українські лікарі мають репутацію лікарів з низьким рівнем професіоналізму;
- застаріле обладнання;
- корупція в медицині;
- фактична відсутність страхової медицини.

Лише деякі великі компанії пропонують своїм співробітникам страхові програми і включають їх у соціальний пакет. Тому більшість українців змушена розраховувати тільки на власні кошти.

Закордонні клініки Ізраїлю, Туреччини, Німеччини та навіть Польщі проводять значні рекламні заходи за допомогою туристичних компаній, які виступають посередниками це призводить до того, що інформація про іноземні заклади поширюється швидше, а про вітчизняні заклади часто взагалі відсутня, що є ще однією причиною вибору іноземних клінік.

Другий різновид медичного туризму за напрямками туристо-потоків - в'їзний (ВМТ). В Україні в'їзний медичний туризм почали популяризувати не так давно. Великим кроком стало створення Української Асоціації Медичного Туризму ще у 2013 році. За невеликий час існування організація досягла значних результатів та стала однією з найактивніших та авторитетних асоціацій в Східній Європі. Сьогодні до асоціації входить більше 100 державних медичних організацій та міжнародні клініки з 14 країн

світу [7]. Медичний туризм в Україні розвинутий неоднорідно, тобто є значні диспропорції – основними центрами медичного туризму можемо вважати Київ, Львів, Харків, Дніпро, Одеса. Однак із повномасштабним вторгненням в Україну росії вищезгадані центри або частково, або повністю припинили надання послуг медичним туристам. У найбільш безпечному регіоні залишився Львів та Київ.

Як повідомляє видання Medical Travel: «Щороку отримувати медичні послуги в Україні приїжджає близько 300 000 туристів. Кількість запитів в пошуковій системі Google протягом доби перевищує 138 млн.

Основними країнами-донорами медичних туристів для України виступають : Франція, Велика Британія, США, Італія, Німеччина, Ізраїль, росія та білорусь (у довоєнний період) та Молдова.

Значний потенціал для розвитку в'їзного медичного туризму мають мінеральні води Трускавеця і Моршина, Миргорода; цілющі грязі Куяльницького та Шаболацького лиманів, радонові джерела Хмільника, соляні шахти Солотвино та інші. Українські курортні комплекси та санаторії мають багаторічний досвід ефективного лікування та реабілітації пацієнтів із захворюваннями опорно-рухового апарату, гінекології, органів травлення, пульмонологічними діагнозами [1].

На жаль в Україні є багато проблем, які гальмують розвитку ВМТ в Україні, та фактично відлякують туристів – це наступні:

- низький рівень життя та обслуговування,
- відсутність медичних туроператорів,
- порушення конфіденційності,
- фінансові обмеження
- недостатнє правове забезпечення пацієнтів,
- брак належним чином підготовлених та професійних працівників
- труднощі з володінням іноземними мовами медичних працівників;
- застаріла матеріально-технічна база;

- відсутність систем преїскурант в державних медичних закладах.
- нестабільність політичної ситуації
- війна !

Вагомим для українського медичного ринку є підтримка таких міжнародних організацій, як ЮНВТО, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), структур Міжнародного руху Червоного Хреста, а також міжнародних асоціативних структур, таких як:

- «Міжнародна Асоціація медичної допомоги мандрівникам» (International Association for Medical Assistance to Travellers, IAMAT);
- «Міжнародна Асоціація медичного туризму» (англ. «International Medical Travel Association», IMTA);
- «Асоціація медичного туризму» (англ. «Medical Tourism Association» або «Medical Travel Association», MTA);
- «Європейський Альянс медичного туризму» (англ. European Medical Tourism Alliance, EuMTA);
- «Глобальна рада з охорони здоров'я» (англ. «Global Healthcare Travel Council», GHTC) [2, 7].

Стратегічні етапи розвитку медичного туризму в Україні не раз у довоєнний період ставали предметом розгляду провідних організацій Європи та світу. Юлія Хомич, як президент Клубу в'їзного медичного туризму «inUkraine» виділяє такі основні етапи подальшого розвитку даного виду туризму:

1. перш за все, потрібно визначити напрямки медицини, які можуть конкурувати на міжнародному ринку та акцентувати на них;
2. вибрати цільові міжнародні ринки для України (хто може потребувати нашого продукту);
3. привести у відповідність до міжнародних стандартів обрані медичні напрямки, зокрема отримати акредитації провідних медичних організацій світу тощо;

4. запровадити міжкультурний маркетинг медичні послуги та створення бренду «Україна – медична дестинація туризм».
5. сприяти розвитку страхової медицини в державі.

3.2. Сучасний стан ринку медичного туризму в Україні

Отже медичний туризм в Україні стрімко розвивався у період до 2014 року, з початком російської агресії його темпи значно скоротились – приблизно на 40% у 2015 році, однак вже за 2 роки біли відновлені. Ще однією негативною причиною завмирання медичного туризму Україні, як і в світі загалом стала пандемія 2019-2021 років. Після оголошення про скасування ковідних обмежень Україна мала всі шанси надолужити втрачене у цьому напрямку, однак все кардинально змінило повномасштабне вторгнення. Тому у цьому розділі мова йтиме більше про період до 24 лютого 2022 року.

Як зазначалось у попередньому пункті в Україні склались сприятливі умови для надання послуг іноземця з певних напрямків медицини, зокрема це є послуги стоматології, репродуктивна медицина, лікування стовбуровими клітинами, лікування ДЦП та деякі інші менш популярні напрямки. Розглянемо їх більш детально.

3.2.1. Стоматологічний туризм

Стоматологія традиційно займає одне з перших місць у популярних напрямках медичного туризму в Україні. З-поміж Європейських країн Україна поступаються Польщі, Чехії та Угорщині, а у світі займає 7 місце.

Загалом, стоматологічний туризм, вже давно сформувався в окремий напрямок. Законодавцями моди в стоматології стали пацієнти із західних країн, зокрема з США, які хворобливо цінують білосніжні зуби, але не . Значна частина таких поціновувачів не можуть дозволити собі ці процедури вдома, тому й шукаю, де б отримати дешевше. Особливістю стоматологічного туризму є те, що ця послуг пропонуються приватними клініками України і мають значно нижчі ціни та високу якість, що не

поступається світовим лідерам зі стоматологічного туризму. До прикладу встановлення зубного протезу в США вартуватиме від 2 до 6 тис. дол, а в Україні - близько 200 дол.

Стоматологічний туризм в Україну доступний більшій кількості пацієнтів з-за кордону, з огляду на те, що ціна стоматологічного туру в Україні значно нижча за вартість лікування країні походження медичних туристів, але крім отримання дійсно якісного лікування, дозволяє істотно заощадити поєднати це з пізнанням території України, що було можливим ще до 2022 року.

Можливість поєднати лікування зубів з відпочинком в одній з найкрасивіших країн Східної Європи. Окрім значної економії коштів, стоматологічний турист має можливість пізнати Україну – країну, багату на історичні пам'ятки, які є майже у всіх великих містах;

В Україну легко дістатися. Туристу доступний широкий вибір транспортних шляхів залежно від його можливостей і потреб. Можна було раніше скористатися авіатранспортом (фактично у кожному обласному центрі функціонували міжнародні аеропорти, у низці з них літали й лоукости), поїздом, подорожувати автобусом або власним транспортом;

До переваг України також можна віднести й відсутність візових формальностей для переважної більшості країн світу, та беззаперечний безвіз для країн західного світу, звідки і прибували основні медичні туристи. Відносна доступність для розуміння української мови для поляків, словаків, болгарів ... Для європейських і американських туристів солідні стоматологічні центри наймають персонал зі знанням англійської мови, тому труднощів у спілкуванні здебільшого не виникає.

Низка туристичних організацій прицільно займались організацією стоматологічних турів в Україну.

Підвищеним попитом користуються такі медичні послуги серед туристів:

- протезування зубів, яку замовляють близько 40% всіх пацієнтів з інших країн;
- імплантація - 25% стоматологічних туристів;
- лікувальні процедури (переважно карієс);
- послуги ортодонта - 10% пацієнтів, особливий попит на встановлення ортодонтичних брекетів в Україні.

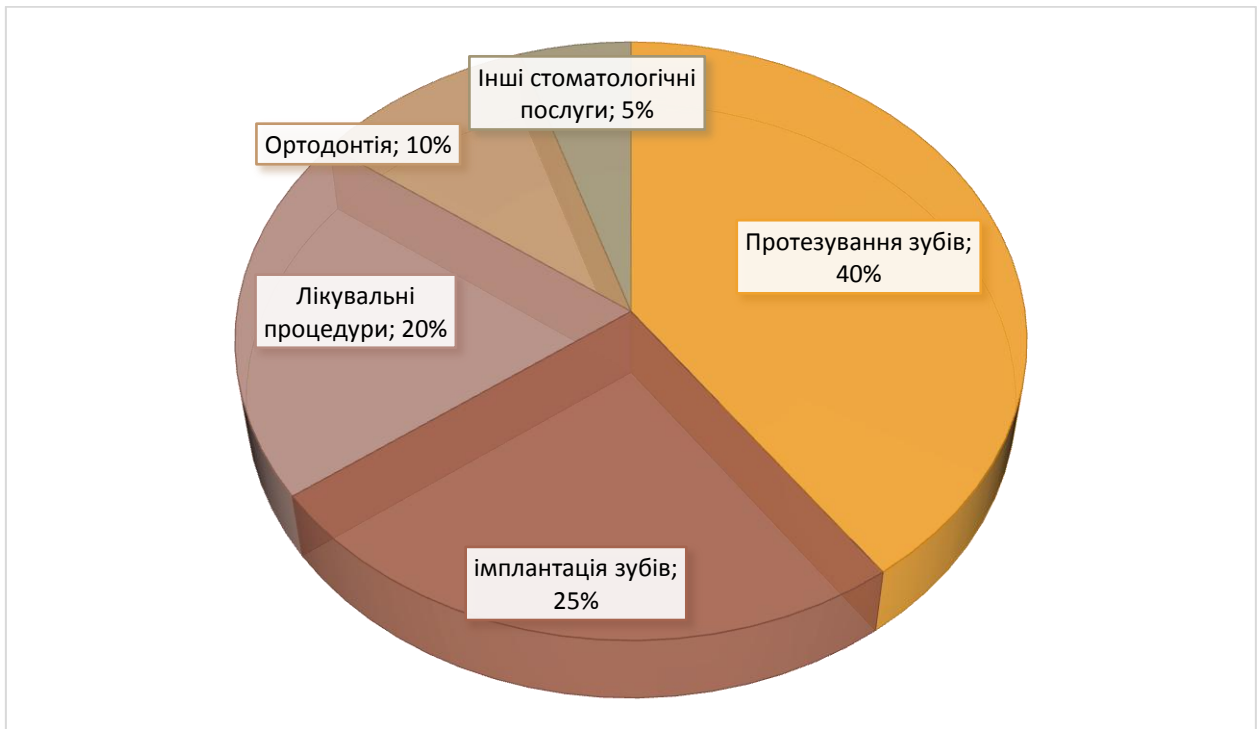

Рис. 3.4. Найпопулярніші стоматологічні процедури туристів-іноземців

Також Україна, із небагатьох країн Європи має великий досвід у виконанні дентальної імплантації у дітей з повною відсутністю зубів.

3.2.2. Репродуктивна медицина

На сьогодні серед високо розвинутих країн гостро стоїть проблема відтворення населення, що зумовлено великою кількістю факторів. Одна із таких причин – безпліддя, саме це і є основною причиною звернення медичних туристів до українських клінік репродуктивної медицини.

Українська репродуктивна медицина набуває популярності по всьому світу. Кількість медичних клінік, які офіційно надають послуги з лікування

безпліддя, процедури ЕКО та сурогатного материнства у 2021 році дорівнювала 30. Усі вони мали міжнародні сертифікати з акредитації. Майже половина пацієнтів таких клінік в Україні – це іноземці. Це пояснюється тим, що у низці країн є забороненими процедури ЕКО, найчастіше приваблює людей вартість цих процедур в Україні, і врешті-решт – це може бути й соціальний аспект. З-поміж пацієнтів переважають ізраїльтяни, італійці та німці (рис.3.5.).

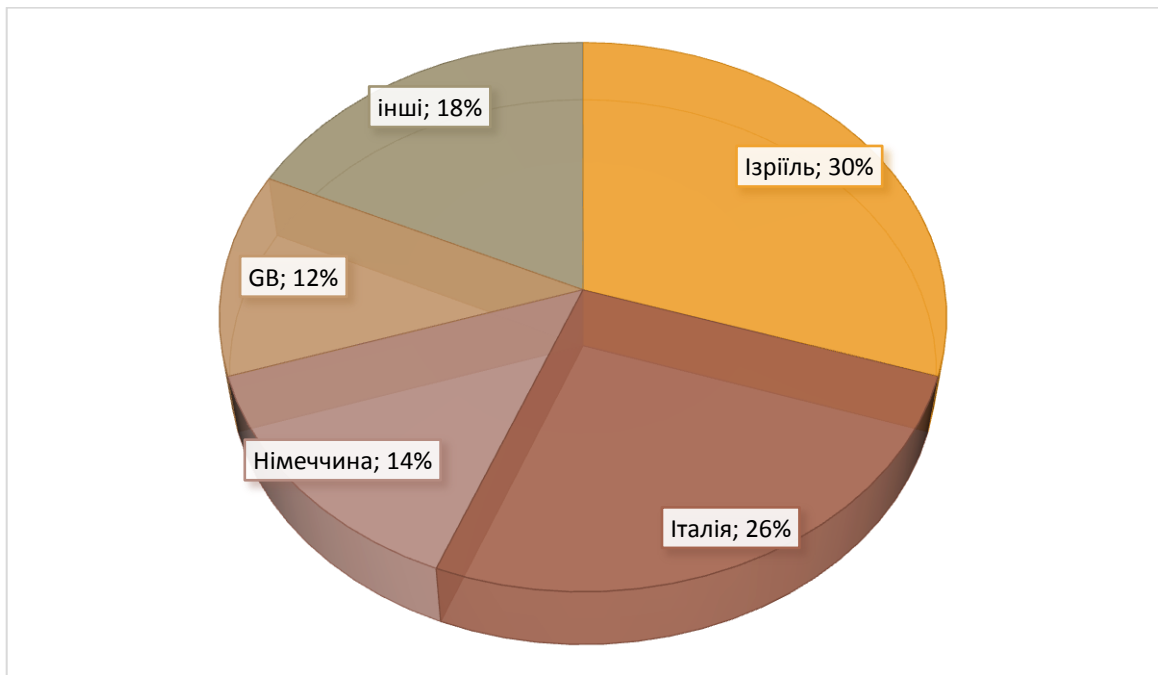

Рис 3.5. Основні країни-походження іноземних туристів (послуги репродуктивної медицини)

В останні роки, значно зріс потік людей з країн Закавказзя, найбільше з Грузії.

В першу чергу їх приваблює висока якість послуг, що надаються медичними центрами в поєднанні з відносно невисокою вартістю репродуктивної медицини в Україні. вона багаторазово відрізняється від світової, іноді навіть на порядок. Показовим прикладом невисоких цін на такі процедури може бути вартість на найбільш поширену процедуру – ЕКО (запліднення поза жіночим організмом) в Україні та США. Так, в США це

орієнтовно 80 000 - 95 000 дол. США, а в Україні – близько 5000 дол. США за першу спробу. Кожна наступна спроба буде з більшою знижкою.

Важливим аспектом, як уже згадувалось є законність репродуктивних процедур. Так, у багатьох навіть європейських країнах, репродуктивна медицина знаходиться в жорстких законодавчих рамках, що вимагає не лише додаткових коштів, але й багато часу й нервів. До прикладу довготривалі генетичне дослідження ембріона, на предмет вроджених захворювань, заборонено повністю в таких країнах як Німеччина, Австрія, Італія та Швейцарія, але без проблем проводиться в Україні.

В Україні досить широкий спектр методів репродуктивної медицини: IVF; ICSI; ЕКЗ з використанням донорських яйцеклітин або сперми донора; лікування жіночого та чоловічого безпліддя стовбуровими клітинами; сурогатне материнство.

Велика кількість країн у світі негативно ставляться до факту сурогатного материнства, а ще у більшій кількості воно взагалі заборонене. У нас сурогатне материнство дозволено і вважається морально прийнятним., тому права подружніх пар, які вирішили скористатись послугами сурогатної матері захищені, адже, батьками дитини вважаються тільки генетичні батьки. Сам процес СМ відбувається у супроводі спеціалізованих досвідчених юристів, які діють відповідно до букви закону й так само діють генетичні батьки й майбутня породілля. Українське законодавство забороняє сурогатне материнство для самотніх жінок і одностатевих пар. Жорсткий контроль здійснюється за станом здоров'я сурогатних матерів, та до них ставиться вимога щодо наявності власних дітей, якщо сурогатна мати перебуває у шлюбі, то обов'язково потрібна згода її чоловіка.

Сурогатній матері підсаджується вже запліднена яйцеклітина (ембріон) та вона відповідає лише за фізіологічні етапи процесу вагітності і народження дитини. Вартість такої процедури становить від 45 000 \$. Сурмама після пологів отримує суму від 8 до 20 тис. дол США. Основними замовниками таких послуг виступають подружжя з європейських країн. Їх

приваблює доступність цієї процедури на законодавчому рівні, вартість та вже великий досвід українців у цьому напрямку. Також відомиме той факт, що українки мають прекрасну репродуктивну здатність, і їх організм в значно більшій мірі здатний виносити і народити здорових, гармонійно розвинених дітей, аніж будь які представниці інших європейських націй.

3.2.3. Офтальмологія

Реалії сучасного світу, пов'язані з компютеризацією, телефонізацією та іншими гаджетами, надмірна концентрація зору за кермом, стреси, та низка інших негативних факторів які негативно впливають на зір людини призвели до того, що виникає велика кількість захворювань очей. На сьогодні різні офтальмологічні патології з частковою чи повною втратою зору є поширеними. Наша країна у XXI столітті різко почала нарощувати потенціал спрямований на лікування різних офтальмологічних порушень. Сьогодні в Україні є більше 20 клінік, до яких постійно прямують потоки медичних туристів. Основними перевагами офтальмологічних клінік на противагу закордонним є:

- впровадження комплексного підходу, тобто за один візит отримати консультації всіх необхідних спеціалістів;
- дотримання методики , що відповідають міжнародним визнаним практикам;
- пропозиція безконтактних методів діагностики;
- поширена амбулаторна терапія одного дня;
- висока якість послуг та невисокі ціни з різницею подекуди у 90%;

Основними пацієнтами є іноземці з сусідніх країн – Румунії, Молдови, раніше росії, Польщі.

В українських офтальмологічних клініках захворювання очей проводять різними методами. Вартість лікування є дуже різною та залежить від складності процедур. Основними процедурами вартість яких суттєво різниться від вартості аналогічних у першу чергу в європейських державах є заміна кришталика, глаукова та катаракта.

В Україні на базі закладу ДУ «Національний інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П. Філатова НАМН України», що у місті Одеса діє 5 підрозділів національного значення. Саме цей заклад першим почав надавати послуги іноземним медичним туристам і вважається найкращим на сьогодні в Україні та має сертифікат міжнародної акредитації. Лишу у даному закладі за останні 7 років надано допомогу 640 пацієнтам із понад 40 країн світу. Це представники таких країн, як Німеччина, США, GB, Норвегія, Швеція, Швейцарія, країн Близького Сходу. Щорічно лікування отримують вихідці з країн пострадянського простору.

Поширеною серед закордонних пацієнтів є пересадка рогівки ока. Для переважної більшості іноземців купівля донорського матеріалу для проведення цієї операції не є дороговартісною (близько 20 тис. грн.) тому їм не доводиться довго очікувати, до того ж у цій сфері спеціалізується українське підприємство ДП «Біоімплант» з м. Дніпропетровська.

Друге місце за попитом у рейтингу послуг посідає кератопротезування – з цією потребою звертаються переважно пацієнти з Болгарії. Заміни кришталика ока є частою процедурою. Сам кришталик (лінза-імплант) підбирається індивідуально, а вартість операції із заміни кришталика залежить від наявності супутніх захворювань, від та фірма-виробник протеза та методу екстракції. Орієнтовна вартість 800-2500 дол. Після проведеної операції зір повертається швидко, а ризики ускладнень мінімальні.

3.2.4. *Лікування стовбуровими клітинами* – досить новий та перспективний напрямок в світовій медицині. Правила та обмеження щодо використання стовбурових клітин можуть відрізнятися в різних країнах і юрисдикціях через етичні, релігійні та юридичні питання. У деяких країнах є обмеження або заборони на використання стовбурових клітин, особливо тих, що отримані з ембріонів. З іншого боку, деякі країни дозволяють використання стовбурових клітин для лікування та досліджень, інколи з обмеженнями або регулюваннями. Наприклад, у Сполучених Штатах

Америци є федеральні та штатові закони, які регулюють використання стовбурових клітин. Деякі країни Європейського союзу також мають свої власні стандарти та обмеження.

З 2003 року лікування стовбуровими клітинами є офіційно дозволене, регулюється законодавством. Є кілька клінік та наукових установ, які працюють у цій галузі, які мають на це спеціальні дозволи. Українські лікарі, які розробили власні, визнані у всьому світі методики довели ефективність даного методу.

Лікування стовбуровими клітинами є ефективним у випадку великої кількості захворювань: обширних опіків, хронічної ішемії нижніх кінцівок, панкреонекрозу, цукрового діабету, цирозу печінки, розсіяного склерозу та багатьох інших хвороб, які дуже важко піддаються традиційним методам лікування. Також в Україні з використанням стовбурових клітин проводять омолодження організму - це так звана Anti-aging терапія, яка має надзвичайний ефект: активізація метаболізму організму, нормалізація здорового сну, відновлення гормонального фону організму, профілактика онкозахворювань, відновлення і підвищення лібідо.

Україна є одним зі світових лідерів клінічного впровадження методики лікування стовбуровими клітинами. Саме тому з кожним роком все більше медичних туристів їдуть на лікування цим методом до України..

Для культивування стовбурових клітин використовують пуповинну кров, або плаценту. За зберігання пуповинної крові необхідно заплатити від \$ 200, плаценти - від \$ 150 в рік. Також потрібна окрема оплата за забір та підготовку матеріалу. Сама технологія культивування та підготовки стовбурових клітин досить складна, вимагає використання дорогого устаткування у біотехнологічних лабораторіях, тому не можна розраховувати на низьку вартість лікування. Тут мають місце як стадія захворювання, вага й вік пацієнта, самі медичні процедури. Ціни на лікування стовбуровими клітинами в Україні є значно нижчими, ніж в розвинених країнах Європи і США, а ефективність лікування не поступається закордонним, а іноді й

випереджає. Основними медичними туристами цього напрямку є мешканці європейських країн, американці та китайці.

3.2.5. Інші види медичного туризму в Україні

Напрямок хірургії в Україні лише розвивається та є менш відомим для пересічного європейського споживача. Однак варто звернути увагу як на пластичну хірургію, кардіохірургію та ортопедію.

Пластична хірургія в Україні розвивається, і країна стає все більш популярною серед тих, хто шукає пластичні хірургічні втручання за доступними цінами.

Українські пластичні хірурги мають значний досвід. Цей напрям, не дивлячись на те, що він офіційно не існує, успішно розвивається уже більше 20 років. Медичні туристи складають 12% пацієнтів пластичних хірургів. Особливість української пластичної хірургії – можливість якісного лікування за значно нижчою ціною. Така популярна операція, як блефаропластика в Україні коштує одну тисячу євро, а, скажімо у Швейцарії – п'ять. Окрім того, характерною рисою усієї української медицини є проведення перед будь-якою операцією комплексного медичного обстеження, яке дозволяє виявити латентні захворювання, про які пацієнт може не знати чи не звертати уваги. Додатковим позитивним моментом є те, що пропонується грамотне професійне ведення післяопераційного періоду та реабілітація.

3.3. Проблеми та перспективи розвитку українського медичного туризму

Здійснивши аналіз ринку медичного туризму в Україні, можна дійти висновку, що окремі технології, в окремих лікарнях, мають високий рівень, що не поступається сусіднім високо розвинутим країнам Європи. Кваліфікація українських лікарів є досить високою, однак бракує сучасних закордонних практик. Шкода, що на даний час відсутні чіткі критерії якості медичної допомоги, немає інформаційної бази про те, де і як лікують, які методи використовують, відсутня структурована система медичного туризму,

яка, до того ж, не забезпечена відповідними державними нормативно-правовими актами.

Для того щоб зробити ринок медичного туризму в Україні ефективним необхідно запозичити напрацювання зарубіжних країн у цьому напрямку. Є багато позитивних прикладів, які є дієвими. До прикладу мова може йти про Туреччину. Ця держава на певному етапі – початок 2000 років чітко визначилась з тим, що медичний туризм може стати потужним джерелом доходів держави і відповідно на це були спрямовані велика кількість заходів як зі сторони держави, так і зі сторони приватного сектору. Зокрема:

- активна державна підтримка;
- постійна робота над медичним брендом;
- відчутні інвестиції (більш ніж 30 млрд дол. приватних за 10 років),
- залучення провідних медичних фахівців з-за кордону;
- відкриття регіональних офісів та клінік під турецьким брендом у багатьох країнах світу.
- впровадження різноманітних акцій та стимуляторів (Turkish Airlines компенсує 50% вартості квитків для всіх бажаючих пройти лікування в турецьких клініках).

Також позитивним моментом багатьох країн та також Туреччини є створення медичного кластеру на території країни. Результатом спільної діяльності держави та приватного бізнесу Туреччина на сьогодні входить у десятку країн з найвищими доходами й кількістю медичних туристів.

Угорська модель також може слугувати прикладом. Угорщина позиціонує себе у світі загалом, а тим більше на європейському ринку, як «термальна столиця», та як «стоматологічний кабінет». Потік медичних туристів прямує до них через не лише високу якість, відносно нижчі ціни, але й через те, що їх послуги мають свій бренд, на доступність інформації про нього на різних ресурсах. Україна

Основне завдання якого полягає в об'єднанні ресурсів, медичного потенціалу всіх закладів туристичної індустрії, сприяння ефективному

використанню інвестицій як внутрішніх так і іноземних у медичний сектор. Кластерний підхід доцільно використовувати для регіонального ринку медичного туризму. У Євросоюзі на розвиток медичних кластерів почали звертати увагу вже давно та на даний момент фінансується багато подібних проєктів.

Щоб створити дієвий кластер медичного туризму, потрібно:

- мати сучасні, високотехнологічні медичні заклади у тому числі й інститути, які працюють над винаходами та які можуть надавати високоякісні послуги іноземцям;

- наявність висококваліфікованих медичних;

- визначити з спеціалізацією медичного туризму, не маже одна країна, чи один кластер надавати увесь перелік медичних послуг на надвисокому рівні;

- крім медичної інфраструктури, має бути розвинута ще й туристична інфраструктура, адже різниця між медичним туризмом та просто лікуванням є очевидною;

- маркетинг та просування медичного продукту відіграють важливу роль.

Потрібно доносити до іноземного споживача про можливість надання медичних послуг в Україні використовуючи Інтернет-ресурси, брати участь у різноманітних виставках, створювати проморолики.

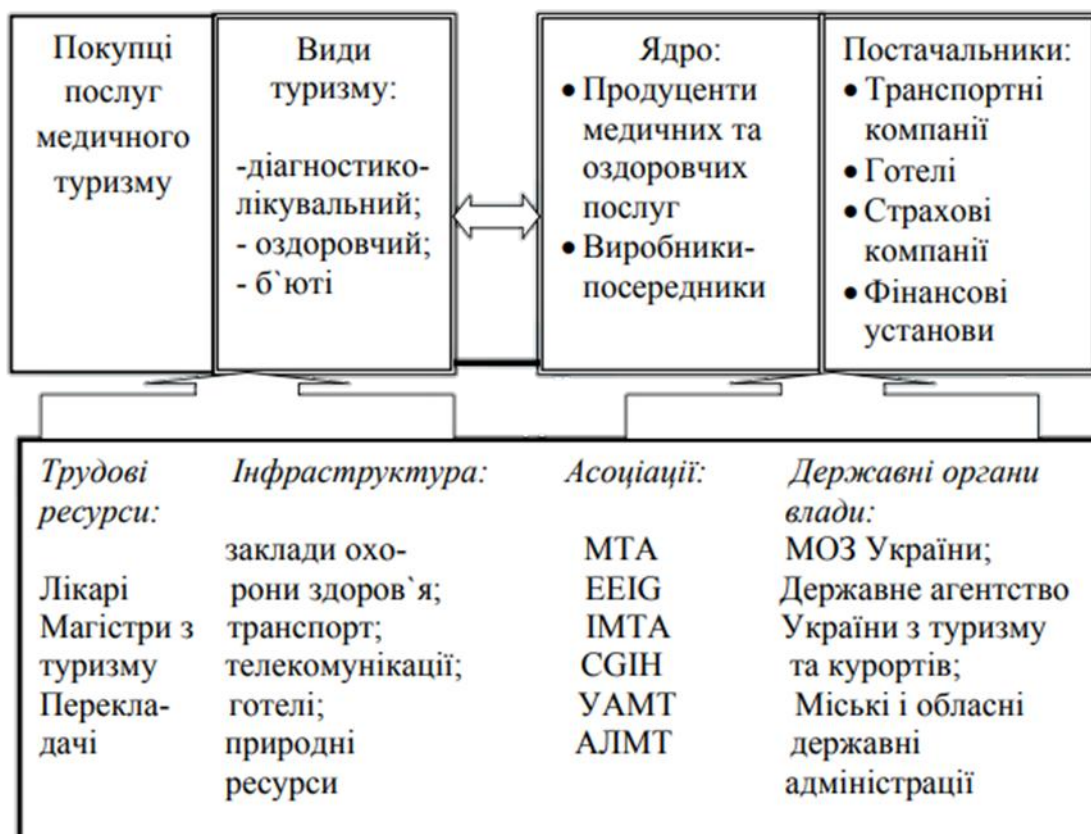

Рис 3.6.

У довоєнний період Україна вже мала досвід реалізації проекту медичного кластеру. Таким є і проєкт створення медичного кластеру у Львові. Ядром його виступає місто Львів, як найбільший виробник послуг медичного туризму в Західній Україні. кластеру медичного туризму є продуценти медичних, оздоровчих послуг та виробники-посередники. Медичний кластер у Львові — це концентрація медичних установ, компаній, дослідницьких лабораторій із спільним призначенням сприяти розвитку медичної галузі та створенню сприятливого середовища для інновацій та медичних відкриттів. такі кластери сприяють співпраці між ефективними гравцями у сфері охорони здоров`я, сприяючи взаємодії між науково-дослідними установами, лікарнями, університетами, індустриальними компаніями та іншими організаціями.

Основою системи медичного туризму має стати – національний інформаційно-маркетинговий центр, що повинен забезпечити позитивний розвиток національного ринку медичного туризму. Результатом його діяльності має бути: розробка програмного забезпечення, координація роботи

складових підрозділів та елементів, просування послуг медичного туризму у ЗМІ та Інтернет-просторі на внутрішньому й зовнішньому ринках, супровід медичних туристів.

За прогнозами Всесвітньої Асоціації медичного туризму (GHTC): наша держава є перспективним регіоном для іноземних інвесторів у разі відсутності військових дій), тому в останні кілька років асоціацією було запропоновано низку інвестиційних проєктів для українських медичних та рекреаційних закладів щодо реформування медичної галузі. Варто зауважити, що на сьогоднішній день ми маємо більше негативних моментів, аніж позитивних в розвитку медичного туризму, однак, після перемоги України в російсько-українській війні можемо прогнозувати, що до переліку послуг медичного туризму ймовірніше всього ще додається реабілітація. Усі можливості, сильні та слабкі сторони висвітлені у SWOT –аналізі.

Україна має дуже багатий ресурс природних курортів з лікувальною цінністю, тому останнім часом європейські туроператори цікавляться українськими оздоровницями, але лише наявності природних ресурсів недостатньо для залучення великої кількості туристів. Великі інвестиції мають бути спрямовані на реконструкцію існуючих закладів медичного туризму та нових закладів медичного туризму: будинків престарілих, медичних центрів, реабілітаційних клінік.

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - сприятливі природні чинники - великий споживчий ринок - Провідні клініки та лікарні - незалежне законодавство - вигідне сусідське положення країни 	<ul style="list-style-type: none"> - несприятлива політична та економічна ситуація - скептицизм пацієнтів - недостатньо розвинута інфраструктура - недостатньо високий рівень сервісу

- прагнення до подорожей по Україні іноземців	
<p style="text-align: center;">Можливості</p> <p>-інвестиції в приватну медицину</p> <p>-зростання регіонального та світового ринків МТ</p> <p>-акредитація та сертифікація клінік ISO9001, QHA Trent, JCI</p>	<p style="text-align: center;">Загрози</p> <p>-небезпека тривалої війни</p> <p>- зростання конкуренції серед країн</p> <p>- зміна законодавства</p> <p>- виснаження ресурсів</p> <p>- відтік кваліфікованих кадрів</p>

Рис. 3.7. SWOT-аналіз сучасного стану ринку МТ України .

Проте знадобиться сучасне медичне обладнання та висококваліфікований персонал. Серед найбільш переважних видів туристичної діяльності, які можуть забезпечити високу конкурентоспроможність туристичних продуктів на міжнародному ринку, слід також виділити активний туризм як форму туризму. Основними передумовами його подальшого розвитку є ландшафтно-географічне положення України. Надає широкі можливості, а також традиційні види активного дозвілля: катання на лижах, альпінізм і піші прогулянки, розвиток нових видів, таких як рафтинг, яхтинг, полювання, дайвінг [2].

Висновки до розділу 3

На сьогодні актуальним залишається питання кількості діючих оздоровчих закладів в Україні, які спроможні приймати медичних туристів. В нашій країні діють приватні та державні клініки, а також комунальні, які належать місцевим громадам та відомчі.

Важливо врегулювати нормативно-правову базу, яка б дала можливість цим установам залучати позабюджетне фінансування і надавати послуги іноземним медичним туристам. В основному такі послуги сьогодні мають можливість надавати лише приватні медичні заклади, де відчутно вищий рівень сервісного обслуговування.

Перспективу медичний туризм в Україні може отримати за умови злагодженого міжвідомчого співробітництва Міністерства економічного розвитку і торгівлі та Міністерства охорони здоров'я, за умови розробки спільної стратегії розвитку. Адже медичний туризм може успішно розвиватися лише за умови злагодженої взаємодії двох великих відомств – медицини і туризму.

Важливо чітко розмежувати виконання ними певних функцій. МОЗ може займатися сертифікацією медичних послуг, а туристичний департамент – опікуватися засобами розміщення, не забуваючи при цьому, що в такій справі завжди є певні питання, які лежать на стику галузей. Якщо не вирішувати їх, то саме вони будуть утруднювати процес розвитку [28].

ВИСНОВКИ

Отже, медичний туризм тісно переплітається з такими сферами, як медицина – у плані надання медичних послуг та туризм – у плані подорожей та супутніх видів діяльності. На сьогодні можемо констатувати, що медичний туризм потребує є вивчення.

В майбутньому медичний туризм може стати прибутковим для України, адже медицина в нашій країні вдосконалюється та стає більш сучасною. В багатьох містах з'являються нові клініки, тому відвідувачів з-за кордону буде захоплювати не лише якість та відносна дешевизна лікування, а й комфорт, до того ж враження підсилюють і мальовничі пейзажи та міста повні історичних та культурних пам'яток, що не може не радувати відвідувачів нашої країни.

Відповідно до тверджень української асоціації медичного туризму : «Національний ринок медичного туризму в Україні буде існувати перманентно і матиме тенденцію до зростання його ємності, збереження основних сегментів, поширення пропозиції та покращення якості обслуговування, що пояснюється глобальними і національними тенденціями розвитку медицини і туризму у соціумі» [20].

1) Термін медичний туризм на сьогодні трактують з різних позицій, однак спільність полягає у тому, що - це вид туризму направлений на отримання медичних послуг іноземними туристами. На даний момент - це об'єкт дослідження іноземних науковців та авторитетних організацій даного напрямку, зокрема – Всесвітня асоціація медичного туризму, Асоціація медичного туризму в Україні. Також питаннями дослідження займаються українські науковці, зокрема відомі праці М. Мальської, В. Баєва та інших.

2) Проведена різних класифікацій медичного туризму: за направленістю туристичних потоків, видом захворювання, видом медичної допомоги, рівнем легальності здійснення медичних процедур. Охарактеризовано коротко кожен з них.

3) У магістерській роботі зроблено акцент на історичні етапи зародження та розвитку медичного туризму, виділено й означено основні події у розвитку медичного туризму, здійснено спробу виокремлення основних періодів розвитку медичного туризму.

4) Здійснено вивчення основних ресурсів для діяльності закладів медичного туризму. Основна увага зверталась на ті види медичного туризму, які на сьогодні користуються найбільшим попитом: стоматологічний, різні види хірургії, лікування онкології, лікування стовбуровими клітинами тощо. Виділені на основі статистичних показників (Індекс медичного туризму) основні регіони поширення медичного туризму та країни-лідери за наданням послуг досліджуваного виду туризму

5) Охарактеризовано основні види медичного туризму, на яких спеціалізується Україна на світовому ринку. Проаналізовано основні напрямки в'їзного медичного туризму, та основні напрямки виїзного. Подано найбільш затребувані послуги для медичних туристів та здійснено порівняння цінової політики в Україні та за її межами. Розроблено свот-аналіз розвитку медичного туризму в Україні.

Для того щоб зробити ринок медичного туризму в Україні ефективним та процвітаючим необхідно перш за все взяти на замітку досвід успішних у цьому напрямку країн.

Україна, в перспективі, може конкурувати з провідними країнами світу в багатьох галузях медицини. Більш за все це стосується клінік репродукції, стоматології, офтальмології, що обладнанні сучасним устаткуванням та мають кваліфікованих співробітників, які показуються дуже високі результати лікування. Одним із таких кроків може стати створення кластерів медичного туризму Ця ініціатива вже мала свій початок у довоєнний період. І найголовніше – обов'язково необхідна розробка стратегії розвитку медичного туризму в країні з чітко визначеними етапами, яка буде контролюватися та спонсоруватися державними органами та допоміжними приватними інвестиціями. Україна має всі шанси в найближчій

перспективі стати однією з найкращих в Європі, адже має всі необхідні для цього передумови [12].

В умовах сьогодення є проблема розвитку медичного туризму через розвиток подій у нашій країні. Але по закінченню цієї сумної сторінки історії нашої країни, настане період відродження за всіма напрямками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баєв В.В. Характеристика структурних елементів ринку медичного туризму / В.В. Баєв// Ефективна економіка № 3. – Д.: ДКС-центр, 2015
2. Бойко М. Шандор Ф.Ф. «Медичний туризм: відпочинок чи лікування? Новітні аспекти» - Науковий вісник Ужгородського університету, 2011.
3. Гнедюк Є. С. «Правове регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму» - 2020.
4. Давиденко І.В «Особливості кластерної моделі організації діяльності у сфері медичного туризму» - Національна економіка «Інтелект XXI №2 '2020»
5. Паньків Н. Є., Покальчук О. О. «Сучасний стан та тенденції розвитку медичного туризму в Львівській області» - Вісник Хмельницького національного університету 2021, № 1
6. Колосова І. В. «Медичний туризм у світі: досвід для України» - Київ, 2021.
7. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм: теорія та практика : навч. посіб. / М. П. Мальська, О. Ю. Бордун – К.: «Центр учбової літератури», 2018.
8. Романів О. Географія медичного туризму Європи / Оксана Романів// Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний зб. наукових праць – Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2010. – Вип. 8(1). – С. 79-84.
9. Мартиненко М. Туристичний бізнес в Україні – проблеми та перспективи, 2017, Бізнес Арена.
10. Маттіас фон Гайн. Медичний туризм як золота жила німецьких лікарень [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://p.dw.com/p/2qtx8>
16.01.2018
11. Подзіров А. О. «Правова природа відносин у сфері медичного туризму» - Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2021. Вип. 4 (96).

12. Набока Ю. В. Оптимізація процесів і форм обслуговування медичних туристів. Ефективна економіка, 2020, № 3.
13. Sardak, S. Dzhyndzhoian, V. and Samoilenko, A. (2016), "Global innovations in tourism", *Innovative Marketing*, vol. 3, pp. 45 – 50.
14. Янишевська В. Медтуризм в Україні: інновації, експертність і доступність / В. Янишевська // *Destinations*. – 2020. – № 1. – С. 34 – 37.
15. Подзіров А. О. Теоретико-правові підходи до визначення змісту поняття «медичний туризм».
16. Мехович А, Крупіца І., Моїсєєва Н. та ін. формування концептуальної системи оздоровчо-лікувального туризму у регіональних туристичних дестинаціях . *Colloquium-journal* - 30(117), 2021. / *economic sciences* С. 31-44
17. Мільштейн А., Сміт М. Нові біженці Америки – шукають доступну хірургію в офшорах. *Н Енгл Дж Мед*. 2006; 355: 1637–1640
18. Михайлюк О. Л., Ухлічева І. В. Світовий досвід розвитку кластерів медичного туризму. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць / За ред. : М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2019. № 2-3 (70-71).
19. Schult J. *Beauty from Afar – Путівник медичного туриста по доступному та якісному косметичному догляду за межами США* Нью-Йорк, Нью-Йорк: Стюарт, Таборі і Чанг; 2006.
20. Українська асоціація медичного туризму: <https://uamt.com.ua/UA/>
21. Health Care in the Global Economy. Horowitz M.D.: веб-сайт. URL: <http://web.nchu.edu.tw/pweb/users/hychuo/lesson/5877.pdf>
22. Medical Tourism: Globalization of the Healthcare Marketplace: веб-сайт. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2234298/>
23. Medical Tourism Index 2016-2021 [Електронний ресурс] // The International Healthcare Research Center. — Режим доступа: <http://www.healthcareresearchcenter.org/medical-tourism-index>

24. Asia Pacific Medical Tourism Market Research Report. Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: веб-сайт. URL: <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/asia-pacific-medical-tourism-market>

25. North America Medical Tourism Market Research Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: URL: <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/north-america-medical-tourism>

26. Europe Medical Tourism Market Research Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: веб-сайт. URL: <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/europe-medical>

27. Latin America Medical Tourism Market Research Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: URL: <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/latin-america-medical-tourism-market>

28. Middle East & Africa Medical Tourism Market Research Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Forecast (2020 to 2025).Market Data Forecast: веб-сайт. URL: <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/middle-east-and-africa-medical-tourism-market>

29. International Healthcare Research Center: веб-сайт. URL: <https://www.healthcareresearchcenter.org/>